

Lagrådsremiss

Ny lag om medling i vissa upphovsrättstvister och förenklingar i upphovsrättslagen

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 12 januari 2017

Morgan Johansson

Amina Lundqvist
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår i lagrådsremissen en ny lag om medling i vissa upphovsrättstvister och förenklingar i upphovsrättslagen.

Enligt förslaget ersätts den nuvarande lagen om medling i vissa upphovsrättstvister av en ny lag med samma namn. Den nya medlingslagen syftar till att öka rättssäkerheten och förutsebarheten i samband med medling. Handläggningen av ärenden enligt lagen flyttas från regeringen till patent- och marknadsdomstolarna. Det klargörs vem som ska kunna utses till medlare och under vilka förutsättningar medling ska komma i fråga. Enligt den föreslagna lagen ska domstolen också bestämma en tidsgräns för när medlingen senast ska vara avslutad.

I lagrådsremissen föreslår regeringen också att det inte längre ska ställas något krav på särskilt tillstånd från regeringen för rätten för vissa arkiv och bibliotek att kopiera verk för att bevara dem. Bibliotek och sådana organisationer som arbetar för delaktighet för personer med funktionsnedsättning ska heller inte behöva särskilt tillstånd från regeringen för att bl.a. få göra talböcker till förmån för personer med funktionsnedsättning.

Den nya medlingslagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2017.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om medling i vissa upphovsrättstvister	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till konstnärliga och litterära verk	7
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar	11
3	Ärendet och dess beredning	13
4	Upphovsrätt och upphovsrättsliga ärenden	13
5	En ny lag om medling i vissa upphovsrättstvister	15
6	Rätt att förfoga över upphovsrättsligt skyddade verk efter tillstånd från regeringen	26
6.1	När regeringens tillstånd krävs	26
6.2	Inskränkningen till förmån för vissa arkiv och bibliotek begränsas och tillståndskravet avskaffas	26
6.3	Bibliotek och sådana organisationer som förfogar över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning ska inte längre behöva inhämta regeringens tillstånd	30
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	38
8	Konsekvenser	39
9	Författningskommentar	41
9.1	Förslaget till lag om medling i vissa upphovsrättstvister	41
9.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	52
9.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar	56
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Tillstånd och medling (SOU 2013:4) i nu aktuella delar	57
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag i nu aktuella delar	62
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	71

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om medling i vissa upphovsrättstvister,
2. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
3. lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om medling i vissa upphovsrättstvister

Häriigenom föreskrivs¹ följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som är en förutsättning för avtalslicens enligt 42 b, 42 c, 42 d, 42 e eller 42 g § eller, när det gäller vidaresändning genom kabel, 42 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Lagen gäller också vid motsvarande tvister som kan uppkomma till följd av hänvisningarna till 42 b–42 g §§ i 45, 46, 48, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Lagen gäller dessutom vid motsvarande tvister som kan uppkomma när avtal om exemplarframställning ska ingås med svenska radio- eller tv-företag eller när avtal om vidaresändning genom kabel ska ingås med radio- eller tv-företag som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

2 § Denna lag ska inte tillämpas om parterna har avtalat att medling inte ska äga rum.

Ansökan om medling

3 § Om förhandlingar i fråga om ett avtal som avses i 1 § inte leder till att parterna ingår något avtal, får vardera parten ansöka om medling.

Även den som har begärt förhandling i fråga om ett sådant avtal men fått sin begäran avvisad får ansöka om medling, under förutsättning att denne kan vara part i avtalet.

4 § En ansökan om medling ska göras hos Patent- och marknadsdomstolen.

Ansökan ska ha kommit in inom två veckor från den dag då någon av parterna har förklarat att ytterligare förhandlingar inte är meningsfulla eller en begäran om förhandlingar har avvisats. Om ett sådant besked har lämnats skriftligen, räknas tiden från det att mottagaren fick del av beskedet.

¹ Jfr rådets direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel, i den ursprungliga lydelsen.

Beslut om medling

5 § Domstolen ska besluta om medling, om

1. ansökan gäller en sådan tvist som anges i 1 §,
2. det är en sådan situation som avses i 3 §,
3. ansökan görs inom den tid som anges i 4 § andra stycket, och
4. det inte finns annan särskild anledning att avslå ansökan.

Även om ansökan görs efter den tid som anges i 4 § andra stycket, får domstolen besluta om medling, under förutsättning att övriga villkor är uppfyllda och att inte motparten gör en invändning om att ansökan inte har gjorts inom föreskriven tid.

När domstolen beslutar om medling ska den utse en medlare. Den som utses till medlare ska vara opartisk och i övrigt lämplig för uppdraget. Innan domstolen utser en medlare ska parterna ha fått tillfälle att yttra sig.

Domstolen ska ange inom vilken tid medlingen senast ska vara avslutad.

6 § Efter ansökan från någon av parterna får domstolen förlänga tiden för pågående medling, om det finns särskilda skäl för det.

7 § Vid domstolens handläggning av ärenden om ansökan om medling och förlängd tid för pågående medling ska i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas.

Medlingsförfarandet

8 § Medlaren beslutar om förfarandet.

Medlaren ska utföra uppdraget opartiskt, ändamålsenligt och snabbt.

Medlingens avslutande

9 § Medlingen ska anses avslutad när parterna kommer överens om ett avtal. Om parterna inte kommer överens om ett avtal, ska medlingen anses avslutad när den tidsfrist som domstolen bestämt för medlingen gått ut. Medlingen ska också anses avslutad om medlaren beslutar att medlingen ska avbrytas.

10 § Om någon av parterna ansöker om förlängd tid för pågående medling och den tidsfrist som domstolen tidigare har bestämt för medlingen går ut under domstolens handläggning, ska medlingen inte anses avslutad på den grunden att tidsfristen gått ut.

Om domstolen avslår en ansökan om förlängd tid för pågående medling och den tidsfrist som domstolen tidigare har bestämt för medlingen går ut innan domstolens beslut får laga kraft, ska medlingen anses avslutad när domstolens beslut får laga kraft. Detta gäller dock inte om medlingen ska anses avslutad för att parterna kommer överens om ett avtal eller medlaren beslutar att medlingen ska avbrytas.

11 § Vid tvist om vidareändring genom kabel ska ett av medlaren framlagt förslag anses antaget, om ingen av parterna invänder mot det inom tre månader från den dag då parten fick del av förslaget.

12 § Om medlingen avslutas utan att parterna kommer överens, kan medlaren föreslå att tvisten ska avgöras genom skiljeförfarande. Medlaren kan också medverka vid utseende av skiljemän.

Tidsbegränsade avtals fortsatta tillämpning

13 § Om det finns ett avtal mellan parterna och en part före avtalstidens slut begär förhandlingar om ett nytt sådant avtal, ska det då gällande avtalet fortsätta att tillämpas även efter det att avtalstiden har gått ut, dock längst till de tidpunkter som anges i andra och tredje styckena.

Om en part ansöker om medling inom den tid som anges i 4 § andra stycket och domstolen beslutar om medling, ska avtalet tillämpas till dess två veckor har gått efter det att medlingen ska anses avslutad. Om domstolen avslår ansökan, ska avtalet tillämpas till dess två veckor har gått efter dagen för domstolens beslut.

Om begäran om förhandlingar har avvisats eller någon av parterna har förklarat att ytterligare förhandlingar inte är meningsfulla och inte någon av parterna ansöker om medling inom den tid som anges i 4 § andra stycket, ska avtalet tillämpas till dess att den tiden har gått ut.

14 § Bestämmelserna i 13 § tillämpas inte om parterna har avtalat något annat.

Tystnadsplikt för medlare

15 § Medlaren får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon har fått kännedom om i samband med medling.

Ersättning till medlare

16 § Medlaren har rätt till skäligen ersättning för arbete och utlägg.

Om inte annat har avtalats, ska ersättningen betalas av den part som har ansökt om medlingen eller, om flera parter har ansökt om medlingen, av dessa parter med lika delar.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.
 2. Genom lagen upphävs lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister.
 3. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för ärenden hos regeringen som har inletts före ikraftträdandet. Den upphävda lagen gäller även för medlingsförfaranden som pågår vid ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till konstnärliga och litterära verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk att 16, 17, 21 och 42 d §§ och rubrikerna närmast före 16, 17 och 42 d §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Framställning och spridning av exemplar inom vissa arkiv och bibliotek

Framställning och spridning av exemplar inom arkiv och bibliotek¹

16 §²

De arkiv och bibliotek som avses i tredje och fjärde styckena har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram,

De statliga och kommunala arkivmyndigheterna, de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna och folkbiblioteken har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram,

1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,
2. för att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar eller korta avsnitt eller om material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, eller

3. för användning i läsapparater.

Exemplar som framställs på papper med stöd av första stycket 2 får spridas till lånesökande.

Rätt till exemplarframställning och spridning enligt denna paragraf har

Andra arkiv har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram, för bevarandeändamål. Detsamma gäller andra bibliotek som är tillgängliga för allmänheten.

1. de statliga och kommunala arkivmyndigheterna,

2. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna, och

3. folkbiblioteken.

Regeringen får i enskilda fall besluta att vissa andra arkiv och bibliotek än de som anges i tredje stycket ska ha rätt till exemplarframställning enligt denna paragraf.

¹ Senaste lydelse 2005:359.

² Senaste lydelse 2013:691.

Framställning av exemplar m.m. till personer med *funktionshinder*

Framställning av exemplar m.m. till personer med *funktionsnedsättning*³

17 §⁴

Var och en får på annat sätt än genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt av offentliggjorda alster av bildkonst, som personer med *funktionshinder* behöver för att kunna ta del av verken. Exemplaren får också spridas till dessa personer.

De bibliotek och organisationer som *regeringen beslutar i enskilda fall* får även

1. överföra exemplar av de verk som avses i första stycket till personer med *funktionshinder* som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken,

2. genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med *funktionshinder* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra ljudupptagningarna till dessa personer, och

3. framställa sådana exemplar av verk som sänds ut i ljudradio eller television och av filmverk som döva eller *hörselskadade* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra exemplar av verken till dessa personer.

Framställning av exemplar, spridning av exemplar och överföring till allmänheten av exemplar med stöd av denna paragraf får inte ske i förvärvssyfte. Exemplaren får inte heller användas för andra ändamål än som avses i paragrafen.

När bibliotek och organisationer

Var och en får på annat sätt än genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt av offentliggjorda alster av bildkonst, som personer med *funktionsnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken. Exemplaren får också spridas till dessa personer.

Bibliotek och *sådana* organisationer som *arbetar för delaktighet för personer med funktionsnedsättning* får även

1. överföra exemplar av de verk som avses i första stycket till personer med *funktionsnedsättning* som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken,

2. genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med *funktionsnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra ljudupptagningarna till dessa personer, och

3. framställa sådana exemplar av verk som sänds ut i ljudradio eller television och av filmverk som *personer som är döva eller har en hörselnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra exemplar av verken till dessa personer.

När bibliotek och organisationer

³ Senaste lydelse 2005:359.

⁴ Senaste lydelse 2005:359.

sprider exemplar eller överför exemplar av verk till personer med *funktionshinder* på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket, har upphovsmannen rätt till ersättning. Detsamma gäller om någon med stöd av första stycket andra meningen överlåter fler än några få exemplar till personer med *funktionshinder*.

sprider exemplar eller överför exemplar av verk till personer med *funktionsnedsättning* på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket, har upphovsmannen rätt till ersättning. Detsamma gäller om någon med stöd av första stycket andra meningen överlåter fler än några få exemplar till personer med *funktionsnedsättning*.

21 §⁵

Var och en får, med undantag för filmverk och sceniska verk, framföra offentliggjorda verk offentligt

1. vid tillfällen där framförandet av sådana verk inte är det huvudsakliga, tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte samt

2. vid undervisning eller gudstjänst.

Riksdagen samt statliga och kommunala myndigheter får i fall som avses i första stycket 1 även framföra offentliggjorda filmverk och sceniska verk. Verken får framföras endast genom en uppkoppling till ett externt nätverk som tillhandahålls i syfte att tillgodose ett allmänt informationsintresse och, beträffande arkiv och bibliotek som avses i 16 § *tredje* stycket, genom ett tekniskt hjälpmedel avsett för enstaka besökare i syfte att tillgängliggöra verk som ingår i de egna samlingarna. Framförandet får ske endast i riksdagens eller myndigheternas egna lokaler.

Riksdagen samt statliga och kommunala myndigheter får i fall som avses i första stycket 1 även framföra offentliggjorda filmverk och sceniska verk. Verken får framföras endast genom en uppkoppling till ett externt nätverk som tillhandahålls i syfte att tillgodose ett allmänt informationsintresse och, beträffande arkiv och bibliotek som avses i 16 § *första* stycket, genom ett tekniskt hjälpmedel avsett för enstaka besökare i syfte att tillgängliggöra verk som ingår i de egna samlingarna. Framförandet får ske endast i riksdagens eller myndigheternas egna lokaler.

Första stycket 2 ger inte rätt att i förvärvssyfte framföra sammanställningar vid undervisning.

⁵ Senaste lydelse 2013:691.

42 d §⁷

De arkiv och bibliotek som avses i 16 § tredje och fjärde styckena får framställa exemplar av verk som ingår i de egna samlingarna och tillgängliggöra offentligtgjorda sådana verk för allmänheten, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Arkiv och bibliotek får framställa exemplar av verk som ingår i de egna samlingarna och tillgängliggöra offentligtgjorda verk för allmänheten, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Första stycket gäller inte, om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen eller tillgängliggörandet, eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

2. Tillstånd som har beslutats med stöd av 16 och 17 §§ i den äldre lydelsen gäller fortfarande.

⁶ Senaste lydelse 2013:691.

⁷ Senaste lydelse 2013:691.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar

Häri genom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §¹

Patent- och marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt det som föreskrivs i

1. lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar, patentlagen (1967:837), lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar, lagen (1978:152) om svensk domstols behörighet i vissa mål på patenträttens område m.m. och växtförädlarrättslagen (1997:306),

2. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, mönsterskyddslagen (1970:485), fimalagen (1974:156), lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter och varumärkeslagen (2010:1877),

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser

2. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, mönsterskyddslagen (1970:485), fimalagen (1974:156), lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter, varumärkeslagen (2010:1877) och lagen (2017:000) om medling i vissa upphovsrättstvister,

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser

¹ Senaste lydelse 2016:980.

till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, *lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och konkurrensskadelagen (2016:964)*, till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, *konkurrensskadelagen (2016:964) och lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, och*

och
4. annan lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

3 Ärendet och dess beredning

I februari 2013 överlämnade Utredningen om vissa upphovsrätts- och bolagsrättsärenden betänkandet Tillstånd och medling (SOU 2013:4). Regeringen behandlade i propositionen Förenklingar i aktiebolagslagen (prop. 2013/14:86) de förslag som gällde frågor om associationsrättsliga ärenden.

I denna lagrådsremiss behandlas de kvarvarande förslagen, som avser frågor om upphovsrättsliga ärenden. En sammanfattning av betänkandet i nu aktuella delar finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag i dessa delar finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (Ju2013/01367/L3).

Under beredningen av lagstiftningsärendet har möten hållits med Myndigheten för tillgängliga medier, Administration av litterära rättigheter i Sverige och Sveriges Författarförbund. Synpunkter på ett lagförslag i lagrådsremissen (se avsnitt 6.3) som delvis skiljer sig från utredningens förslag har inhämtats från Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen), Kungl. biblioteket, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för tillgängliga medier, Patent- och registreringsverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens skolverk, Administration av litterära rättigheter i Sverige, Handikappförbunden, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd, Lika unika – Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Svensk Biblioteksförening, Svenska Föreningen för Immaterialrätt, Svenska Förläggareföreningen och Sveriges Författarförbund. Synpunkter på ett annat lagförslag har inhämtats från Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen) och Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen) (5 § i förslaget till lag om medling i vissa upphovsrättstvister i denna lagrådsremiss, se avsnitt 5). Dessutom har synpunkter inhämtats från Bonus Copyright Access, Copyswede och Sveriges Television AB (9, 10, 13 och 14 §§ i samma lagförslag, se avsnitt 5). De synpunkter som kommit fram vid mötena och vid de särskilda remissbehandlingarna finns också tillgängliga i lagstiftningsärendet.

4 Upphovsrätt och upphovsrättsliga ärenden

Upphovsrätt

Upphovsrätten är den rätt som författare, kompositörer, konstnärer och andra upphovsmän har till sina verk. Upphovsrätten omfattar resultatet av varje skapande verksamhet som uppnår en viss grad av originalitet (verks höjd). Exempel på verk är romaner, filmer, dikter, musikaliska verk, sceniska verk, konstverk och datorprogram. Bestämmelser om upphovsrätt finns i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen).

Den som har skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har enligt upphovsrättslagen vissa rättigheter till verket. Dessa rättigheter är dels ekonomiska, dels ideella.

De ekonomiska rättigheterna innebär en rätt att förfoga över verket i två hänseenden. För det första har upphovsmannen en ensamrätt att framställa exemplar av verket. För det andra har upphovsmannen en ensamrätt att göra verket tillgängligt för allmänheten. Detta kan ske på fyra olika sätt, nämligen genom att verket överförs till allmänheten, genom att verket framförs offentligt, genom att exemplar av verket visas offentligt eller genom att exemplar av verket bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning eller annars sprids till allmänheten. Som utgångspunkt får ingen annan än upphovsmannen använda verket på dessa sätt utan upphovsmannens samtycke.

Också de ideella rättigheterna kan delas in i två delar. Den ena innebär att upphovsmannen har rätt att anges när exemplar av hans eller hennes verk framställs eller när verket görs tillgängligt för allmänheten. Den andra innebär att upphovsmannen har en rätt att sätta sig emot att verket ändras så att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks eller att verket görs tillgängligt för allmänheten i en sådan form eller i ett sådant sammanhang att hans eller hennes litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks.

I de ekonomiska rättigheterna finns en rad inskränkningar som motiveras av hänsyn till olika allmänna eller enskilda intressen. Det är t.ex. tillåtet att utan tillstånd från upphovsmannen under vissa förutsättningar framställa exemplar av offentliggjorda verk för privat bruk, att citera, att framställa och sprida exemplar inom vissa arkiv och bibliotek samt att framställa exemplar för att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av verken.

Upphovsrätten varar som huvudregel under upphovsmannens livstid och 70 år efter hans eller hennes död.

Intrång i de rättigheter som upphovsrättslagen ger kan medföra straff, skadestånd och andra sanktioner.

Avtalslicenser

Inskränkningarna i upphovsrätten ger rätt att i viss utsträckning fritt utnyttja ett upphovsrättsligt skyddat verk. Vill någon utnyttja ett sådant verk i andra fall, krävs det att ett avtal ingås med upphovsmannen. På särskilda områden kan dock användning av skyddade verk också grundas på bestämmelserna om avtalslicens i upphovsrättslagen. Med avtalslicens avses att en part kan träffa avtal om användning av verk med en organisation som företräder ett flertal upphovsmän till i Sverige använda verk på området och därigenom få rätt att använda också verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen. Avtalet utsträcks alltså till att omfatta sådana utanförstående upphovsmän (avtalslicensverkan). Syftet är att användaren ska kunna få alla de rättigheter som han eller hon behöver för sin verksamhet, samtidigt som upphovsmannen ska få ersättning.

Regeringens prövning av upphovsrättsliga ärenden

Regeringen beslutar om medling och utseende av förlikningsman i bl.a. tvister om avtal som är en förutsättning för avtalslicens. Regeringen prövar även frågor om huruvida arkiv, bibliotek och organisationer i enskilda fall ska ha rätt att i vissa situationer förfoga över upphovsrättsligt skyddade verk enligt upphovsrättslagen.

5 En ny lag om medling i vissa upphovsrättstvister

Regeringens förslag: Den nuvarande lagen om medling i vissa upphovsrättstvister ersätts av en ny lag. Den nya lagens tillämpningsområde ska vara detsamma som den nuvarande lagens, men handläggningen av ärenden om medling ska flyttas från regeringen till patent- och marknadsdomstolarna. Vid handläggningen ska lagen om domstolsärenden vara tillämplig.

Det införs bestämmelser om medlingsförfarandets längd. Domstolen ska ange en för det särskilda fallet anpassad lämplig tidsfrist inom vilken medlingen ska vara slutförd. Tidsfristen ska kunna förlängas av domstolen, om det finns särskilda skäl.

Vidare görs vissa förtydliganden i förhållande till den nuvarande lagen, bl.a. när det gäller förutsättningarna för medling, utseende av medlare och när medlingen ska anses avslutad. Domstolen ska få besluta om medling, om den tvist som ansökan avser omfattas av lagen, förhandlingsförsök har misslyckats, ansökan har gjorts inom föreskriven tid och det inte finns annan särskild anledning att avslå ansökan. Domstolen ska också få besluta om medling om ansökan görs efter föreskriven tid, förutsatt att motparten inte motsätter sig det. Den som utses till medlare ska vara opartisk och i övrigt lämplig för uppdraget. Medlingen ska anses avslutad när parterna kommer överens om ett avtal. Medlingen ska också anses avslutad om den tidsfrist som domstolen bestämt för medlingen går ut eller om medlaren dessförinnan beslutar att medlingen ska avbrytas.

Dessutom överförs flera bestämmelser i sak oförändrade till den nya lagen. Detta gäller t.ex. bestämmelserna om att avtal under vissa förutsättningar ska fortsätta att tillämpas efter det att avtalstiden har gått ut och att medlaren har tystnadsplikt.

Utredningens förslag överensstämmer i allt väsentligt med regeringens. Utredningen föreslår också att medlaren ska ha möjlighet att utse ett biträde. Utredningen föreslår däremot inte att det ska förtydligas under vilka förutsättningar domstolen ska besluta om medling.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har inga invändningar mot dem. *Svea hovrätt* anser att det av lagen uttryckligen bör framgå i vilka fall domstolen ska bifalla en ansökan om medling och att det inte får finnas någon särskild omständighet som kan rubba förtroendet för medlarens opartiskhet. *Stockholms tingsrätt* anser

att det skulle vara lämpligt att kräva att en ansökan om medling ska innehålla en redogörelse för tvisten samt sökandens eventuella förslag på medlare och inställning till vilken tidsfrist som kan vara lämplig.

Com hem avstyrker förslaget om att det i lagen tas in bestämmelser om medlingsförfarandets längd. *Com hem* menar att risken för utdragna medlingsförfaranden utgör en förutsättning för att parterna ska kunna kompromissa. *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)*, *Copyswede*, dåvarande *Bonus Presskopia* och *Sveriges Författarförbund* anser att en bestämmelse om att tidigare avtal ska tillämpas även efter det att avtalstiden har gått ut för det fall att en av parterna dessförinnan har begärt förhandlingar om ett nytt avtal, inte får innebära en bundenhet till tidigare avtal under en längre tid än vad som är absolut nödvändigt. *Sveriges Television AB (SVT)* anser att det kan vara viktigt att säkerställa att det kan fattas beslut som är bindande för parterna med hänsyn till avtalslicensregleringens betydelse för att upprätthålla och vidareutveckla viktiga samhällstjänster, som radio och tv. *SVT* menar att en lösning skulle kunna vara att medlaren ges rätt att besluta om hänskjutande av frågor till skiljenämnd, som i sin tur ges rätt att fatta beslut som är bindande för parterna.

Synpunkter har också inhämtats särskilt i frågor där regeringen gör vissa förtydliganden jämfört med utredningens förslag (se avsnitt 3). Det gäller i vilka fall domstolen ska bifalla en ansökan om medling, medlingens avslutande och tidsbegränsade avtals fortsatta tillämpning. Remissinstanserna tillstyrker regeringens remitterade förslag eller har ingen invändning mot dem.

Skälen för regeringens förslag

Medling och avtalslicenser

Bestämmelserna om medling och utseende av förlikningsman finns i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister (medlingslagen). Medlingslagen har sin bakgrund i ordningen med avtalslicenser.

Avtalslicenser används främst på områden där det är svårt att komma i kontakt med samtliga rättighetshavare och där det förekommer utnyttjanden av en stor mängd skyddade verk. Avsikten är att en användare genom ett avtal med en representativ upphovsrättsorganisation ska kunna få alla de rättigheter som han eller hon behöver för sin verksamhet samtidigt som berörda upphovsmän får ersättning.

Den första avtalslicensbestämmelsen som infördes gällde utsändning av litterära och musikaliska verk i radio och tv (numera 42 e § upphovsrättslagen).

Därefter har systemet med avtalslicenser byggts ut genom att nya bestämmelser avseende andra användningsområden förts in i lagen. Det gäller främst områden där det fanns ett stort behov av att använda skyddade verk, men där de befintliga avtalen inte var tillräckliga (42 b–42 d, 42 f och 42 g §§).

De senaste ändringarna gjordes år 2013. Då infördes en generell avtalslicens som under vissa förutsättningar ger möjlighet till heltäckande avtal även i andra fall än de som särskilt anges i 42 b–42 g §§ (42 h §).

Bestämmelserna om avtalslicens är i de flesta fall tillämpliga också på de s.k. närstående rättigheterna, t.ex. utövande konstnärers och fotografers rättigheter.

I avtalslicenssituationerna anses det finnas särskild anledning att stödja att avtal kommer till stånd. Om parterna är oense om avtal som är en förutsättning för avtalslicens, har de därför getts möjlighet att under vissa förutsättningar begära att regeringen beslutar om medling och utser en förlikningsman. Bestämmelserna om det finns i medlingslagen och syftet är alltså att stimulera att avtal ingås.

Medlingslagen

Medlingslagen är tillämplig på tvister som gäller alla avtalslicenser utom den generella (1 §).

Medlingslagen tillämpas även vid motsvarande tvister som gäller närstående rättigheter (jfr 45, 46, 48, 49 och 49 a §§ upphovsrättslagen). Dessutom tillämpas den när avtal om exemplarframställning ska ingås med svenska radio- och tv-företag som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Om en förhandling i fråga om avtal som grundar avtalslicens (eller sådana övriga avtal som lagen är tillämplig på) inte leder till något resultat, kan vardera parten begära medling. Medling kan även begäras av den som kan vara part i ett sådant avtal, om motparten avvisar en begäran om förhandlingar om ett sådant avtal. Begäran om medling ska göras till regeringen, som utser en förlikningsman (2 och 4 §§).

Medling ska begäras inom två veckor från det att förhandlingarna förklarats utsiktslösa av någon av parterna eller en begäran om förhandlingar har avvisats av motparten. Om ett sådant besked lämnas skriftligen, räknas tiden från det att mottagaren fick del av beskedet (3 §). Lagen innehåller också bestämmelser om utgångspunkterna för medlingsförfarandet. Om det finns förslag till lösning från parterna, ska förlikningsförhandlingarna grundas på dessa förslag. Om parterna inte kan enas vid medlingen, kan förlikningsmannen föreslå parterna att låta tvisten avgöras genom skiljeförfarande. Förlikningsmannen kan också medverka vid utseende av skiljemän (5 §).

Vid tvister om vidareändring genom kabel ska det förslag till lösning som förlikningsmannen lägger fram anses antaget, om ingen av parterna gör någon invändning mot det inom tre månader från den dag då parten fick del av förslaget (5 a §).

Om ett slutligt medlingsförslag inte godtas eller om förlikningsmannen inte anser sig kunna lägga fram något medlingsförslag på grund av bristande medverkan från någon av parterna, ska förlikningsmannen genast anmäla detta till regeringen, om parterna inte är överens om att låta tvisten avgöras genom skiljeförfarande (6 §).

Medlingen kan inte leda till att en part blir bunden mot sin vilja. Medlingslagen innebär med andra ord inte annat än att parterna erbjuds en möjlighet till förhandling ledd av en utomstående och oberoende person. En part som inte vill ingå ett avtal kan alltså inte tvingas till detta.

Ett avtal kan dock under vissa förutsättningar fortsätta att tillämpas även efter det att avtalstiden har gått ut (s.k. prolongering). Om det inom

ett område, som förut är reglerat genom avtal, före avtalstidens slut har begärts förhandlingar om ett nytt avtal, ska det gällande avtalet anses tillämpligt även efter det att avtalstiden har gått ut (om parterna inte kommer överens om annat). I de fall medling inte har begärts gäller förlängningen under två veckor från det att förhandlingarna förklarats strandade av någon part eller en begäran om förhandlingar har avvisats, dvs. under den tid inom vilken en part har möjlighet att begära medling. Om en part har begärt medling, ska avtalet tillämpas längst till dess att två veckor förflutit från det att ett slutligt medlingsförslag avvisats eller förlikningsmannen har anmält till regeringen att han eller hon på grund av bristande medverkan från en part inte kunnat lägga fram något medlingsförslag (7 §).

Slutligen innehåller medlingslagen vissa bestämmelser om tystnadsplikt och om ersättning till förlikningsmannen. Den som är eller har varit förlikningsman får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon har fått kännedom om under sin verksamhet (8 §). Förlikningsmannen har rätt till skälig ersättning för arbete och kostnader. Ersättningen ska betalas av den part som har begärt medlingen eller, om flera parter har begärt den, av dessa parter med lika delar. Det gäller dock inte om parterna har kommit överens om något annat (10 §).

Om parterna skriftligen har kommit överens om att medling inte ska ske, är medlingslagen inte tillämplig (9 §).

Medlingslagen bör ersättas med en ny medlingslag med samma tillämpningsområde och den bör vara dispositiv

Medlingslagen trädde i kraft den 1 januari 1981 och har därefter ändrats vid flera tillfällen. Lagändringarna har i regel berott på att avtalslicensbestämmelserna ändrats.

Lagen behöver anpassas till de krav på språk och struktur som gäller i dag. Vissa uttryck behöver ersättas med motsvarande uttryck i liknande lagstiftning och bestämmelser som hör ihop bör placeras i anslutning till varandra. På så sätt blir lagen tydligare och lättare att tillämpa. Både de sakliga ändringar som föreslås nedan och de strukturella ändringar som bör göras är så stora att den nuvarande lagen bör ersättas med en ny lag. Den nya lagen bör ha samma tillämpningsområde som den nuvarande lagen.

Den nya lagen bör vara dispositiv på så sätt att parterna bör ha möjlighet att avtala om att medlingslagen inte ska tillämpas. Utredningen föreslår – till skillnad från vad som gäller enligt 1980 års lag – att det inte ska ställas upp något formkrav för att en sådan överenskommelse ska vara gällande. Remissinstanserna invänder inte mot utredningens förslag, och inte heller regeringen anser att det bör ställas upp något krav på att överenskommelsen ska vara skriftlig.

Ärenden om medling bör handläggas av domstol

Ärenden enligt medlingslagen hör till de ärenden som fortfarande prövas av regeringen. Medlingsärendena är enligt utredningen inte av sådan karaktär att de kräver ett ställningstagande från regeringen som politiskt organ. Utredningen föreslår därför att ärendena i stället ska handläggas av domstol.

Utmärkande för medlingsärendena är att det bakomliggande rättsförhållandet är civilrättsligt. Tvisten rör i grunden det inbördes rättsförhållandet mellan upphovsmän och de som använder verk. Medlingslagens bestämmelser innebär också att avtal kan fortsätta att tillämpas trots att avtalstiden har gått ut. Ett beslut om medling får alltså civilrättsliga konsekvenser och innebär en avvikelse från den förmögenhetsrättsliga huvudregeln att avtal bara gäller under den tid som parterna har kommit överens om. Tydligast blir ärendenas civilrättsliga prägel när man beaktar att de ensamrättigheter som berörs av avtalslicensen representerar förmögenhetsstillgångar för varje enskild upphovsman och ändå får nyttjas med stöd av lagen trots att avtalstiden formellt gått ut. Ärendena berör dessutom ett mycket stort antal upphovsmän och verk. Användningen kan vara av stor betydelse för både upphovsmän och användare.

Ärenden om medling innefattar även andra frågor än att bedöma en viss persons lämplighet att få uppdraget som medlare. Handläggningen handlar om att i sak pröva förutsättningarna för medling. I de medlingsärenden som hittills förekommit har parterna i något fall dessutom varit oense om olika preliminärfrågor, t.ex. partsställning. Prövningen kan innefatta kvalificerade rättsliga bedömningar. Som exempel kan nämnas frågan om huruvida parterna är behöriga att ingå avtal med avtalslicensverkan. En tillämpning av lagen kräver också goda kunskaper om hur ordningen med avtalslicenser är uppbyggd.

Med hänsyn till medlingsärendenas civilrättsliga natur bör de enligt regeringens uppfattning flyttas över från regeringen till domstol.

Utredningen föreslår att medlingsärendena ska handläggas av Stockholms tingsrätt som tidigare var behörig domstol i vissa mål med upphovsrättslig anknytning. Sedan den 1 september 2016 är Patent- och marknadsdomstolen behörig att handlägga samtliga mål och ärenden enligt upphovsrättslagen med undantag för arbetstvister som ska handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister (58 § första stycket upphovsrättslagen). Det är Stockholms tingsrätt som är Patent- och marknadsdomstol (2 § första stycket lagen [2016:188] om patent- och marknadsdomstolar).

Inom Patent- och marknadsdomstolen handläggs alltså mål med anknytning till upphovsrätt. Upphovsrättens civil- och straffrättsliga konsekvenser prövas exempelvis där, liksom övriga delar av det upphovsrättsliga sanktionssystemet. En handläggning i Patent- och marknadsdomstolen ökar därmed också förutsättningarna för en sammanhållen praxis i upphovsrättsliga frågor.

En effektiv ärendehantering med hög kvalitet förutsätter, som utredningen anger, att medlingsärendena koncentreras till en domstol. Patent- och marknadsdomstolen är den lämpligaste, varför det föreslås att medlingsärendena handlägs där.

Nedan föreslås att domstolens prövning ska avse frågan om huruvida det finns förutsättningar för medling, vem som ska utses till medlare och inom vilken tid medlingen ska vara avslutad. Det är frågor där det finns fördelar med ett mindre förbundet förfarande. Prövningen kommer som regel att vara skriftlig och något behov av att lägga fram muntlig bevisning finns i praktiken inte. Förfarandet kommer typiskt sett att fokusera på annat än att utreda vad som hänt i förfluten tid. Mot den

bakgrunden framstår lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen) som den mest ändamålsenliga för att hantera frågor om medling.

Ansökan om medling

Enligt ärendelagen ska en ansökan vara skriftlig och, förutom vissa kontaktuppgifter, bl.a. innehålla uppgifter om det som yrkas och de omständigheter som åberopas till stöd för yrkandet (4–6 §§). *Stockholms tingsrätt* anser att det skulle vara lämpligt att det uttryckligen krävs enligt medlingslagen att sökanden i sin ansökan ska redogöra för tvisten, lämna eventuella förslag på medlare och ange sin inställning till vilken tidsfrist som kan vara lämplig för den aktuella medlingen.

Utredningen har övervägt sådana krav, men bedömt att de skulle vara onödigt omfattande. Några sådana preciserade krav finns inte för närvarande och det har inte försvårat ställningstagandet till en ansökan. Det är förstås lämpligt att sökanden ger in ett så fullständigt underlag som möjligt för att en ansökan ska kunna handläggas på ett snabbt och smidigt sätt. Kraven i ärendelagen bedöms dock innehålla den information som behövs för att parterna ska förse domstolen med tillräckligt underlag för sin prövning. Redan ärendelagens krav på att sökanden ska uppge de omständigheter som åberopas till grund för yrkandet kan innebära att sökanden behöver lämna en redogörelse för tvisten. Däremot har sökanden inte alltid ett förslag till medlare eller en klar uppfattning om hur lång tid medlingen kan komma att ta, och inte heller hur lång tid medlingen bör tillåtas att ta. Det saknas därför skäl att ställa upp ytterligare krav på ansökan än de som följer av ärendelagen. De som ansöker om medling är för övrigt ofta professionella parter som dessutom företräds av ombud. I den mån de har ett förslag till medlare eller har en uppfattning om lämplig tidsfrist kommer de sannolikt att lämna sådana uppgifter även utan ett uttryckligt krav på detta. Om ansökan trots allt skulle vara så ofullständig att den inte kan läggas till grund för prövningen, kan domstolen enligt ärendelagen förelägga sökanden att komplettera den och avvisa ansökan om föreläggandet inte följs (9 och 10 §§ ärendelagen).

När ett mål eller ärende initieras av en enskild i domstol tas det som utredningen framhåller normalt ut en ansökningsavgift. Regeringen avser att överväga frågan i lämpligt sammanhang.

Beslut om medling

De förutsättningar som i praktiken gäller för att regeringen ska bifalla en begäran om medling bör även gälla för att domstolen ska fatta beslut om medling. Det innebär att ansökan ska avse en sådan tvist om ingåendet av ett avtal som omfattas av lagen, att förhandlingarna inte har lett till något resultat och att begäran om medling har gjorts inom föreskriven tid. Även om tidsfristen för att ansöka om medling har gått ut, kan dock parterna vara intresserade av att få till stånd medling enligt lagen. Tidsfristen har främst betydelse för under vilken tid tidsbegränsade avtal fortsätter att tillämpas, se nedan. I praktiken kan en part också utverka en ny tidsfrist för att ansöka om medling genom att begära nya avtalsförhandlingar. Om övriga förutsättningar är uppfyllda, bör därför domstolen som regel besluta om medling även när ansökan görs efter den

föreskrivna tiden, om motparten inte har något emot det. Därutöver bör det ställas upp ett övergripande krav på att det inte ska finnas någon annan särskild anledning att avslå ansökan. Det kan nämligen undantagsvis finnas situationer då en begäran om medling bör avslås trots att de mer formella förutsättningarna är uppfyllda. Tanken är inte att domstolen ska pröva möjligheterna i och för sig för att träffa avtal, utan bara att den ska ha ett utrymme att avslå ansökan, t.ex. om medling mellan parterna nyss skett.

Som *Svea hovrätt* påpekar är det lämpligt att förutsättningarna för att domstolen ska bifalla en ansökan om medling uttryckligen framgår av lagen.

När domstolen beslutar om medling ska den, enligt regeringens förslag nedan, samtidigt utse medlare och bestämma en tid inom vilken medlingen senast ska vara avslutad. Domstolen ska inte vidta några ytterligare åtgärder i medlingsärendet; domstolens beslut om medling innebär att domstolen avgör ärendet slutligt.

Utseende av medlare

Det framgår inte av medlingslagen hur regeringen närmare ska gå till väga vid valet av förlikningsman eller vilka behörighetskrav som gäller för ett sådant uppdrag. Regeringen avgör i stället för varje särskilt fall vilka kvalifikationer som förlikningsmannen bör ha.

I linje med förslaget att handläggningen av medlingsärendena ska flyttas från regeringen till domstol bör det något preciseras hur valet av medlare ska gå till och klargöras vilka som kan komma i fråga för sådana uppdrag.

För att parterna ska kunna erbjudas en möjlighet till förhandlingar ledda av en utomstående och oberoende person måste särskilda krav ställas på den som ska utses till medlare. En medlare bör ha förmågan att kunna hantera en förhandlingssituation med stora intressekonflikter. Det bör därför krävas att medlaren är opartisk och alltså inte har några personliga intressen i tvisten. *Svea hovrätt* anser att det utöver ett krav på opartiskhet, på samma sätt som för domare och skiljemän, bör komma till uttryck att det inte får finnas någon särskild omständighet som kan rubba förtroendet för personens opartiskhet, se 4 kap. 13 § rättegångsbalken och 8 § lagen (1999:116) om skiljeförfarande. Med hänsyn till att en medlare har icke-dömande uppgifter anser dock regeringen att det är tillräckligt med en reglering om att medlaren ska vara opartisk. Om någon av parterna i ett enskilt fall för fram någon omständighet som parten menar kan rubba förtroendet för en tilltänkt medlare, är det förstås ändå naturligt för domstolen att, om möjligt, utse en annan person.

Det är också angeläget att medlaren har sådana personliga egenskaper som ger de bästa förutsättningarna för medlingen. Den som ska utses bör ha stor integritet och ha erfarenhet av tvistlösning. För att medlaren ska ha goda förutsättningar att lyckas med medlingsuppdraget bör det också krävas en god förmåga att kunna leda medlingsförfarandet, verka för en samförståndslösning och kunna få parternas förtroende. Av betydelse är också att den som utses har erfarenhet av det rättsområde som berörs av medlingen. Det bör alltså krävas att personen inte bara är opartisk utan också att han eller hon i övrigt är lämplig för uppdraget.

För att underlätta utseendet av medlare är det lämpligt att den som ansöker om medling samtidigt lämnar något eller några förslag på medlare, även om något krav på detta inte ställs upp. På motsvarande sätt underlättar det processen om motparten i sitt yttrande över ansökan redovisar sin inställning till att utse någon av dem.

Regeringen ansluter sig vidare till utredningens förslag om att medlaren ska ha rätt att besluta om förfarandet och att det, i likhet med vad som gäller för skiljemän, ska ställas krav på att medlaren ska utföra sitt uppdrag opartiskt, ändamålsenligt och snabbt. För att medlaren ska kunna bedriva ett ändamålsenligt och snabbt förfarande framstår det som naturligt att eventuella förslag till lösningar från parterna får utgöra utgångspunkten för medlingsförhandlingarna. I linje med utredningens förslag är det däremot inte nödvändigt att ställa upp något uttryckligt krav på detta.

Utredningen föreslår också att medlaren, efter samråd med parterna, ska få utse ett biträde. Bakgrunden till förslaget är att en tidigare förlikningsman lyft fram behovet av att kunna anlita en sekreterare. Som en följd av förslaget föreslår utredningen även bl.a. att biträdet ska ha rätt till ersättning av parterna.

Remissinstanserna har visserligen ingen invändning mot utredningens förslag om biträde. Regeringen bedömer dock att det inte har framkommit tillräckliga skäl för en sådan reglering och föreslår därför inte detta. Det hindrar dock inte att medlaren kan ha rätt till ersättning för sådana kostnader som har varit motiverade, t.ex. för en sekreterare. Bestämmelserna om ersättning i den nuvarande medlingslagen bör överföras till den nya lagen.

Domstolen bör bestämma en tidsfrist för medlingen

Enligt nuvarande medlingslag finns det ingen tidsfrist för när medlingen ska vara avslutad. En del av kritiken mot gällande rätt har att göra med just detta och att gamla avtal därmed kan fortsätta att tillämpas under en väldigt lång tid. Om medling begärs, fortsätter nämligen ett avtal i princip att tillämpas under den tid som det tar från det att en part ansöker om medling till dess att medlingsuppdraget avslutats. Företrädare för rättighetshavare anser att detta innebär att upphovsmannens ensamrätt och avtalsfrihet sätts åt sidan. Nedan föreslås även i den nya lagen den ordningen att tidigare avtal kan fortsätta att tillämpas under medlingen.

Utredningen har förståelse för rättighetshavarnas intresse av att avtalen inte fortsätter att tillämpas under längre tid än nödvändigt och bedömer för övrigt att en utdragen medlingsprocess inte främjar syftet med medlingen. Utredningen föreslår därför att det införs bestämmelser om tidsfrist. Eftersom omständigheterna i olika medlingssituationer kan variera stort, anser utredningen att tidsfristen lämpligast bestäms av domstol för det särskilda fallet (jfr 42 kap. 17 § andra stycket rättegångsbalken). Utredningen föreslår också att domstolen, på begäran av någon av parterna, ska kunna fatta beslut om att tidsfristen förlängs, om det finns särskilda skäl för det.

Com hem ifrågasätter utredningens bedömning och avstyrker dess förslag. Enligt *Com hem* utgör risken för utdragna medlingsförfaranden

en förutsättning för kompromisslösningar. Com hem befarar att en tidsfrist skulle ensidigt gynna rättighetshavarna.

Regeringen anser att utredningens förslag utgör en rimlig balans mellan de intressen som berörs. Medlingen bör i första hand fungera som ett sätt för parterna att med en utomstående persons hjälp överväga olika lösningar och försöka komma överens. Det är rimligt att eventuellt befintliga avtal fortsätter att tillämpas under den tid som det bedöms finnas utsikter att nå en överenskommelse. Efter det att parterna under en tid med medlarens bistånd försökt träffa ett avtal lär det stå klart om det finns förutsättningar för det eller inte. En obegränsad tid för medling – utan att det sker någon prövning av om fortsatta försök är motiverade eller inte – bedöms inte underlätta processen. Tvärtom finns det en risk för att rättighetshavarna i större utsträckning vill avtala bort medlingslagen, om de annars löper risken att äldre avtal kommer att tillämpas under lång tid. Domstolen bör alltså bestämma en tidsfrist för medlingen. Det är förstås centralt att domstolen tar hänsyn till tvistens storlek och komplexitet vid bestämmandet av längden på tidsfristen. Fristen bör bestämmas så att den ger parterna incitament att förhandla på ett konstruktivt och effektivt sätt, och parterna bör ges en rimlig möjlighet att komma överens inom den angivna tiden. Om parterna inte redovisat sin uppfattning i frågan om hur lång tid medlingen bör ta i sina inledande inlagor, bör domstolen ge dem möjlighet att lämna synpunkter i frågan.

Den möjlighet att förlänga tiden som utredningen föreslår är vidare ett lämpligt sätt att vid en viss tidpunkt kunna få prövat om det finns särskilda skäl att fortsätta medlingen eller inte. Den ursprungliga tidsfristen bör alltså kunna förlängas av domstolen om det finns särskilda skäl för det. Ett sådant skäl skulle kunna vara att parterna under förhandlingarna närmat sig varandra och att medlingen bedöms kunna leda till ett avtal om tidsfristen förlängs. Det bör, som utredningen anger, förutsätta att någon av parterna ansöker om förlängd tid. En sådan ansökan får behandlas som ett nytt ärende vid domstolen.

Domstolen kommer att slutligt avgöra ett ärende om förlängd tid antingen genom att bestämma en ny tid inom vilken medlingen senast ska vara avslutad eller genom att avslå ansökan.

Överklagande

Parterna kan ha ett intresse av att överklaga Patent- och marknadsdomstolens beslut i fråga om huruvida det finns förutsättningar för medling och i fråga om valet av medlare. Även i andra situationer kan det finnas behov av att överklaga beslut, t.ex. domstolens beslut om förlängd tid för medlingen. Patent- och marknadsdomstolens beslut bör, oavsett utgång, vara möjliga att överklaga.

Ärendelagens bestämmelser om överklagande innebär att domstolens beslut får överklagas av den som beslutet rör, om det har gått honom eller henne emot (se 36 och 37 §§). Överklagandet ska vara skriftligt och ha kommit in till den domstol som meddelat beslutet inom tre veckor från dagen för beslutet (38 §). Vidare följer det av 1 kap. 3 § lagen om patent- och marknadsdomstolar att Patent- och marknadsöverdomstolen i så fall prövar överklagandet (jfr 3 kap. 2 § samma lag). Det krävs

prövningstillstånd för att Patent- och marknadsöverdomstolen ska pröva Patent- och marknadsdomstolens beslut (39 § ärendelagen).

Det har inte framkommit skäl att föreslå någon annan ordning för medlingsärendena.

Det bör regleras när medlingen ska anses avslutad

Medlingslagens bestämmelser om när medlingen ska anses avslutad är i dag spridda över flera paragrafer med olika innehåll. Sådana bestämmelser finns bl.a. om förlikningsmannens medverkan vid utseende av skiljemän, när förlikningsmannens förslag ska anses antaget i tvister om vidareändring genom kabel och förlikningsmannens anmälnings-skyldighet. Detta gör att bestämmelserna kan uppfattas som otydliga. När medlingen ska anses avslutad har ekonomisk betydelse för parterna och för medlaren, bl.a. på så sätt att det avgör under hur lång tid avtal fortsätter att tillämpas trots att avtalstiden har gått ut (se nedan). Det finns därför skäl att förtydliga bestämmelserna.

Medlingen bör anses avslutad om medlingen lyckas, dvs. om parterna enas om ett avtal med avseende på det som medlingen gäller.

Medlingen bör annars anses avslutad om den tidsfrist som bestämts går ut utan att domstolen har beslutat om förlängning (eller, om domstolen har förlängt tidsfristen, den förlängda fristen går ut). Om någon av parterna ansöker om förlängning av medlingen och tidsfristen går ut under domstolens handläggning av ärendet, bör dock inte medlingen anses avslutad bara för att den tidigare angivna tidsfristen går ut.

Vidare är det naturligt att medlaren, även innan tidsfristen gått ut, ska kunna besluta att medlingsförsöken ska avbrytas om det står klart att det är utsiktslöst att nå en överenskommelse. Vid den bedömningen bör medlaren förstås vara lyhörd för parternas uppfattning.

För att undvika avtalslösa tillstånd efter det att medling har avslutats föreslår *Sveriges Television AB (SVT)* att medlaren ska ges rätt att besluta om hänskjutande av frågor till skiljenämnd, som i sin tur ska ges rätt att fatta beslut som är bindande för parterna. Det är i och för sig önskvärt att avtalslösa tillstånd undviks. Men SVT:s förslag skulle innebära ett alltför stort avsteg från den grundläggande principen om avtalsfrihet i civilrättsliga avtal. Det är tillräckligt att nuvarande reglering om att medlaren kan föreslå att tvisten avgörs genom skiljeförfarande och medverka vid utseende av skiljemän överförs till den nya medlingslagen.

Befintliga avtal bör fortsätta att tillämpas under medlingen

Som nämns ovan används avtalslicenser inom särskilt utpekade och avgränsade områden där det är svårt att hitta samtliga rättighetshavare och där en stor mängd skyddade verk används. I dessa fall kan avtalslicensen många gånger vara det enda alternativet för att användaren ska kunna få alla nödvändiga rättigheter.

Bestämmelserna om prolongering – dvs. att avtal fortsätter att tillämpas trots att avtalstiden gått ut – har kommit till i syfte att under en tid undvika avtalslösa tillstånd på dessa områden. Något förenklat innebär de att befintliga avtal under vissa förutsättningar fortsätter att tillämpas under hela den tid som medlingen pågår och viss tid därefter.

Ordningen med prolongering har kritiserats, främst av företrädare för vissa rättighetshavare. De principiella invändningar som framförts grundar sig på att upphovsmannens ensamrättigheter och avtalsfrihet sätts åt sidan. Från praktiska utgångspunkter upplever man också att man under en ganska lång tid kan vara bunden av gamla avtal, som kan vara dåligt anpassade bl.a. till teknikutvecklingen. Rättighetshavarna understryker att medlingen inte får ta längre tid än vad som är nödvändigt och framhåller att det förekommer att ena parten har ett intresse av att inte medverka aktivt i medlingen. Vissa rättighetshavare har därför föreslagit att reglerna om prolongering tas bort eller, i vart fall, begränsas i tiden.

Bestämmelserna om prolongering är dispositiva. Det innebär att de som ingår avtal med avtalslicensverkan kan komma överens om att medlingslagens bestämmelser om prolongering inte ska tillämpas. Enskilda upphovsmän har normalt också möjlighet att meddela förbud mot användning av deras verk. Det gäller dock inte i fråga om avtal om vidareändring av verk som ingår i en ljudradio- eller tv-sändning (42 f § upphovsrättslagen). Förbudet innebär att de verk som förbudet avser inte omfattas av det avtal som enligt prolongeringsreglerna kan fortsätta att tillämpas under den tid som medlingen pågår.

Om bestämmelserna om prolongering inte överförs till den nya lagen, skulle det bli svårare att undvika avtalslösa tillstånd. Något annat, mindre ingripande, alternativ finns inte. Det finns därför övervägande skäl för att överföra de nuvarande bestämmelserna om när avtal fortsätter att tillämpas trots att avtalstiden har gått ut till den nya lagen. Som nämns ovan motiverar intresset av att prolongeringen inte drar ut på tiden i onödan däremot att domstolen bestämmer en tidsfrist för medlingen.

I förhållande till vad som regleras i den nuvarande medlingslagen, bör det i den nya lagen förtydligas vad som ska gälla för det fall en ansökan om medling avslås. Om domstolen gör bedömningen att medling inte ska inledas, bör tidigare avtal inte tillämpas under någon längre tid därefter. Det är däremot lämpligt att avtalet tillämpas under en kortare tid efter domstolens beslut, för att parterna ska hinna få kännedom om beslutet och kunna anpassa sig efter det.

Medlaren bör ha tystnadsplikt

Medlaren bör även fortsättningsvis ha tystnadsplikt och inte obehörigen få röja eller utnyttja vad han eller hon har fått veta i samband med medlingen.

En fråga som uppkommer om handläggningen av medlingsärenden flyttas från regeringen till domstol är hur tystnadsplikten i medlingslagen förhåller sig till reglerna om tystnadsplikt och handlingssekretess i det allmännas verksamhet enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Medlare i upphovsrättstvister kommer visserligen att utses av domstolen, men de är fristående uppdragstagare som handlar i eget namn och har egen beslutskompetens. Beslutet att utse medlare innebär att domstolen skiljer saken från sig. Medlarens anknytning till domstolens verksamhet är alltså begränsad och uppdraget utförs inte inom ramen för ett pågående mål eller ärende vid domstolen. Det innebär att medlaren knappast kan sägas vara knuten till domstolen på ett sådant sätt att han

eller hon deltar i dess verksamhet. Offentlighets- och sekretesslagen blir därmed inte tillämplig på medlaren. Det sagda leder till att bestämmelsen om tystnadsplikt i medlingslagen bör föras över till den nya lagen.

Tystnadsplikten bör, liksom för närvarande, vara straffsanktionerad enligt 20 kap. 3 § brottsbalken om brott mot tystnadsplikten (se prop. 1979/80:132 s. 96).

6 Rätt att förfoga över upphovsrättsligt skyddade verk efter tillstånd från regeringen

6.1 När regeringens tillstånd krävs

I vissa fall är upphovsmannens ensamrätt att framställa sitt verk eller att göra det tillgängligt för allmänheten inskränkt, och andra har möjlighet att förfoga över verket utan upphovsmannens eller annan rättighetshavares tillstånd. I de fallen finns det som regel inte heller något krav på tillstånd från någon annan än rättighetshavaren. Rätten att förfoga över ett verk med stöd av en inskränkning i ensamrätten är dock i två fall beroende av tillstånd från regeringen. Det gäller rätten för vissa bibliotek och arkiv att framställa exemplar av verk för bl.a. bevarande- och forskningsändamål (16 § fjärde stycket upphovsrättslagen) och rätten för bibliotek och organisationer att framställa, sprida och överföra exemplar av verk till personer med funktionsnedsättning (17 § andra stycket upphovsrättslagen).

6.2 Inskränkningen till förmån för vissa arkiv och bibliotek begränsas och tillståndskravet avskaffas

Regeringens förslag: Det ska inte längre gälla något krav på att vissa arkiv och bibliotek måste ha regeringens tillstånd för att få framställa exemplar med stöd av 16 § upphovsrättslagen. Rätten för sådana arkiv och bibliotek att enligt bestämmelsen framställa exemplar av verk ska dock begränsas till sådan framställning som sker för att bevara verket. Det ska förtydligas att bara sådana bibliotek som är tillgängliga för allmänheten omfattas av rätten att framställa exemplar av verk för bevarandeändamål.

Möjligheten att träffa avtal med avtalslicensverkan när det gäller framställning av verk som ingår i de egna samlingarna och tillgängliggörande av offentliggjorda sådana verk ska gälla för samtliga arkiv och bibliotek.

Utredningens förslag stämmer i allt väsentligt överens med regeringens. Utredningen föreslår dessutom att det i 16 § upphovsrättslagen uttryckligen ska föreskrivas att framställning och spridning av exemplar med stöd av paragrafen inte får ske i förvärvssyfte. Utredningen föreslår däremot inte att det ska förtydligas vilka bibliotek som omfattas av rätten att framställa exemplar av verk för bevarandeändamål.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslagen eller har inget att invända mot dem.

Riksarkivet påpekar att det inom den enskilda sektorn finns ett fyrtiotal regionala och riksomfattande arkivinstitutioner som ägs och drivs på ett professionellt sätt av bl.a. föreningar och stiftelser. Riksarkivet framhåller att dessa arkivinstitutioner bevarar och tillhandahåller material av stor betydelse för forskningen och kulturarvet och att detta utgör en viktig del av forskningens och kulturlivets förutsättningar. Enligt Riksarkivets mening bör dessa arkivinstitutioner ha möjlighet att efter en prövning få tillstånd att framställa exemplar även för andra ändamål än bevarandeändamål, t.ex. för kompletterings- och forskningsändamål. Riksarkivet föreslår att arkivinstitutionerna ska kunna söka en generell dispens för aktuella förfoganden.

Flera företrädare för rättighetshavare, däribland *Administration av litterära rättigheter i Sverige (ALIS)*, dåvarande *Bonus Presskopia*, *Konstnärliga och litterära yrkesutövaras samarbetsnämnd (KLYS)*, *Svenska Förläggareföreningen* och *Svenska Tidningsutgivareföreningen*, anser att andra arkiv och bibliotek än de som räknas upp i 16 § tredje stycket inte ska ha rätt att framställa exemplar ens för bevarandeändamål utan upphovsmannens tillstånd. De menar att arkivs och biblioteks möjligheter att förfoga över verk med stöd i avtal med avtalslicensverkan utgör en heltäckande lösning för dessa arkivs och biblioteks behov. Vissa, bl.a. ALIS, dåvarande Bonus Presskopia, KLYS och Svenska Tidningsutgivareföreningen, anser vidare att kravet på tillstånd för andra arkiv och bibliotek bör behållas även för framställning för bevarandeändamål och att tillståndsärenden även fortsättningsvis bör handläggas av regeringen.

Skälen för regeringens förslag: Den rätt som vissa arkiv och bibliotek har enligt 16 § upphovsrättslagen är att framställa exemplar i syfte att bevara ett verk, att komplettera ett verk eller för att göra det möjligt att forska. Arkiven och biblioteken får även framställa exemplar för att tillgodose låntagares önskemål om enstaka artiklar ur eller korta avsnitt av ett verk eller om material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original. Dessutom får exemplar framställas för användning i läsapparater. Det finns inte någon begränsning i fråga om sättet för mångfaldigande. Kopiering kan alltså ske med valfri teknik. Exemplar som framställts på papper för att tillgodose låntagares önskemål får även spridas. De arkiv och bibliotek som omfattas av bestämmelsen är de statliga och kommunala arkivmyndigheterna, de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt folkbiblioteken. Med vetenskapliga bibliotek avses t.ex. sådana forskningsbibliotek som Kungl. biblioteket och bibliotek vid universitet och högskolor och med fackbibliotek avses t.ex. ett medicinskt specialbibliotek vid ett sjukhus. Även andra arkiv och bibliotek, t.ex. en stiftelses bibliotek, omfattas av

samma rätt till exemplarframställning om arkivet eller biblioteket har fått tillstånd till det av regeringen.

Det är mycket sällsynt att arkiv och bibliotek ansöker om tillstånd att få framställa exemplar enligt bestämmelsen. Det förekommer ungefär ett ärende vart femte år.

Vilka arkiv och bibliotek utöver de allmänna arkiven och biblioteken som kan få möjlighet att förfoga över verk begränsas vidare av direktivet om upphovsrätten i informationssamhället. I artikel 5.2.c anges att inskränkningar får föreskrivas för särskilda fall av mångfaldigande, utan direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell vinning, av bibliotek som är tillgängliga för allmänheten eller av arkiv. Av vad som framgår av skälen omfattas bibliotek utan vinstsyfte och arkiv (skäl 40). Det är endast sådana bibliotek och arkiv som avses i direktivets mening som omfattas av inskränkningen i 16 § (se prop. 2004/05:110 s. 161 f.).

Det finns samlingar hos sådana andra arkiv och bibliotek där samhällsintresset av att samlingarna bevaras är lika stort som om samlingarna hade funnits hos något av de allmänna arkiven eller biblioteken som med lagstöd har rätt att kopiera ett verk i syfte att bevara det. För att några andra förfoganden ska vara tillåtna krävs tillstånd från rättighetshavaren eller stöd i en avtalslicens. Att tillgodose andra arkivs och biblioteks behov av att bevara verk får enligt regeringens mening anses vara av så stort allmänt intresse att exemplarframställning för det syftet inte bör vara beroende av tillstånd från regeringen eller av avtal.

När det gäller dessa arkivs och biblioteks rätt att framställa exemplar för kompletterings- eller forskningsändamål, för att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar m.m. eller för användning i läsapparater anser utredningen att det ska krävas tillstånd från rättighetshavaren eller stöd i en avtalslicens.

Riksarkivet är av motsatt uppfattning och anför att det finns ett antal arkivinstitutioner som innehar material av stor vikt för kulturarvet och forskningen och att dessa bör ha en fortsatt möjlighet att söka tillstånd hos regeringen (eller någon annan) för att få framställa verk även för kompletterings- och forskningsändamål.

Av betydelse vid bedömningen av om andra arkiv och bibliotek än de allmänna ska få framställa exemplar för andra ändamål än för att bevara ett verk, är enligt regeringens mening vilka övriga möjligheter dessa arkiv och bibliotek har att förfoga över upphovsrättsligt skyddade verk.

När utredningen lämnade sitt betänkande kunde de arkiv och bibliotek som har fått regeringens tillstånd till exemplarframställning enligt 16 § träffa avtal med avtalslicensverkan om relativt begränsade förfoganden. Sådana avtal kunde ingås om överföring av enskilda artiklar, korta avsnitt eller material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original. Sådana avtal kunde också omfatta en rätt till spridning av sådant material på annat sätt än i pappersform. I övrigt fanns det inte någon möjlighet att utnyttja upphovsrättsligt skyddat material utan tillstånd från rättighetshavaren i varje enskilt fall. Numera kan avtal med avtalslicensverkan omfatta betydligt fler förfoganden. Sedan en lagändring år 2013 kan avtal med avtalslicensverkan för dessa arkiv och bibliotek omfatta framställning av exemplar av verk som ingår i de egna samlingarna och tillgängliggörande av offentliggjorda sådana verk för allmänheten (42 d §). Bestämmelsen omfattar alla former av exemplarframställning av verk.

Detta innebär att arkiven och biblioteken kan träffa avtal om t.ex. digitalisering av verk som finns i deras samlingar. Möjligheten för arkiv och bibliotek att träffa avtal om tillgängliggörande av offentliggjorda verk kan omfatta exempelvis överföring till allmänheten via internet.

Kretsen av arkiv och bibliotek som omfattas av bestämmelsen om avtalslicens (42 d §) bör utvidgas; bestämmelsen bör gälla för arkiv och bibliotek utan någon närmare begränsning. Privata arkiv och bibliotek skulle annars ändå ha möjlighet att med stöd av bestämmelsen om generell avtalslicens kunna träffa avtal med avtalslicensverkan som omfattar relevanta förfoganden (42 h §). En lämplig utformning är dock att de förfoganden som särskilt gäller för arkiv och bibliotek regleras i den särskilda bestämmelsen.

Andra arkiv och bibliotek än de allmänna kommer alltså ha goda möjligheter att med stöd av avtalslicens få rätt att förfoga över verk på de sätt som vissa allmänna arkiv och bibliotek har enligt 16 §. Det gäller bl.a. de arkivinstitutioner som Riksarkivet nämner.

Sammanfattningsvis ansluter sig regeringen till utredningens förslag om att kravet på tillstånd från regeringen för att ifrågavarande arkiv och bibliotek ska få framställa exemplar för bevarandeändamål ska avskaffas. För övriga ändamål bör de aktuella arkiven och biblioteken hänvisas till möjligheten att förfoga över verk med stöd av avtal med avtalslicensverkan.

I samband med genomförandet av direktivet om upphovsrätten i informationssamhället gjordes bedömningen att samtliga de institutioner som omfattas av 16 § upphovsrättslagen är sådana som kan komma i fråga enligt direktivet (se prop. 2004/05:110 s. 161 f.). Utredningen menar att det, trots att tillståndskravet avskaffas, inte behöver förtydligas i lagen vilka arkiv och bibliotek som omfattas av rätten att framställa exemplar av verk för bevarandeändamål. Utredningen bedömer att det i rättstillämpningen ändå kommer att vägas in att det enligt direktivet (utöver arkiv) endast är bibliotek som är tillgängliga för allmänheten som har en sådan rätt. Regeringen gör dock bedömningen att situationen ändras i och med att tillståndskravet avskaffas. I bedömningen av vilka bibliotek som ska få tillstånd har regeringen kunnat ta hänsyn till den begränsning som direktivet innebär. När regeringen inte längre kommer att göra en sådan prövning bör det i stället tydligt framgå av lagtexten att det bara är bibliotek som är tillgängliga för allmänheten som har rätt att med stöd av lagen framställa exemplar av verk för att bevara dem.

Vid genomförandet av direktivet gjordes också bedömningen att den kopiering som kan komma i fråga enligt 16 § upphovsrättslagen inte är förenad med vare sig direkt eller indirekt vinning. Då infördes inte någon sådan förtydligande bestämmelse om att förfogandena inte får ske i förvärvssyfte som utredningen nu föreslår. Även om de arkiv och bibliotek som kan komma i fråga här inte längre kommer behöva regeringens tillstånd, bedömer regeringen att det fortfarande är överflödigt med en uttrycklig bestämmelse angående förvärvssyfte. En sådan begränsning ligger i att regeringen bara ska avse kopiering för att bevara verket.

6.3 Bibliotek och sådana organisationer som förfogar över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning ska inte längre behöva inhämta regeringens tillstånd

Regeringens förslag: Det nuvarande kravet på att bibliotek och organisationer måste ha regeringens tillstånd för att få framställa, sprida och överföra exemplar av verk till personer med funktionsnedsättning, bl.a. göra talböcker, ska tas bort. De organisationer som ska få förfoga över verk på detta sätt ska vara organisationer som arbetar för delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens i fråga om att kravet på regeringens tillstånd ska tas bort.

Utredningen föreslår att en förutsättning för att bibliotek och organisationer ska få framställa, sprida och överföra exemplar av verk till personer med funktionsnedsättning ska vara att biblioteket eller organisationen har anmält det till Patent- och registreringsverket. Vidare föreslår utredningen att fullgörandet av de befintliga skyldigheterna för bibliotek och organisationer att meddela upphovsmannen i vissa fall, förse framställda exemplar med viss bibliografisk information och upprätta ett register över de exemplar som framställs ska utgöra ytterligare förutsättningar för att bibliotek och organisationer ska få göra sådana förfoganden.

Utredningen lägger fram ett alternativt förslag som innebär att det även framöver ska finnas ett krav på tillstånd för att bibliotek och organisationer ska få göra aktuella förfoganden till förmån för personer med funktionsnedsättning. Ansökan om tillstånd ska enligt det förslaget prövas av Patent- och registreringsverket eller någon annan myndighet i stället för av regeringen.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna, bland dessa *Myndigheten för tillgängliga medier*, *Patent- och registreringsverket* och dåvarande *Handisam*, *Myndigheten för handikappolitisk samordning*, tillstyrker utredningens förslag eller har ingen invändning mot det.

Domstolsverket pekar på att utredningens förslag innebär en utvidgning av det straffbara området och framhåller att en sådan ändring bör föregås av en analys.

Flera företrädare för rättighetshavare, däribland *Administration av litterära rättigheter i Sverige (ALIS)*, *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)*, *Svenska Förläggareföreningen*, *Svenska Tidningsutgivareföreningen*, *Sveriges Författarförbund* och *Sveriges Läromedelsförfattares Förbund (SLFF)*, avstyrker utredningens förslag. Några av dessa menar att ett avskaffat krav på tillstånd skulle medföra en ökad risk för olovliga förfoganden av upphovsrättsligt skyddade verk.

Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR) och *Föreningen Svenska Läromedel* förordar utredningens alternativa förslag. Andra remissinstanser, däribland *ALIS*, *Svenska Förläggareföreningen* och

Sveriges Författarförbund, förordar utredningens alternativa förslag för det fall regeringen inte ska pröva frågan om tillstånd.

Synpunkter har också inhämtats särskilt på regeringens lagförslag (se avsnitt 3). Till skillnad från lagförslaget i denna lagrådsremiss innefattade inte det remitterade förslaget en närmare avgränsning av vilka organisationer som ska få göra aktuella förfoganden. De flesta remissinstanserna, däribland *Myndigheten för delaktighet*, *Myndigheten för tillgängliga medier*, *SFIR* och *Synskadades Riksförbund*, tillstyrker regeringens remitterade förslag eller har ingen invändning mot det. *Sveriges Författarförbund*, *Svenska Förläggareföreningen*, *ALIS* och *KLYS* avstyrker fortfarande förslaget om att kravet på tillstånd avskaffas. *Patent- och registreringsverket* anser fortfarande att det ska införas en skyldighet för bibliotek och organisationer att göra en anmälan till Patent- och registreringsverket på det sätt som utredningen föreslår. Övriga remissinstanser, däribland *Sveriges Författarförbund* och *ALIS*, tillstyrker eller har ingen invändning mot förslaget om att inte införa en anmälningsskyldighet. *Sveriges Författarförbund*, *ALIS* och *KLYS* anser fortfarande att de befintliga skyldigheterna för bibliotek och organisationer att meddela upphovsmannen i vissa fall ska förtydligas och överföras från upphovsrättsförordningen (1993:1212) till upphovsrättslagen.

Skälen för regeringens förslag

Bakgrunden till tillståndskravet

En inskränkning i upphovsmannens ensamrätt till förmån för personer med funktionsnedsättning infördes i samband med upphovsrättslagens tillkomst år 1961. Bestämmelsen infördes av humanitära skäl och innebar då en rätt att framställa och tillgängliggöra exemplar av utgivna litterära eller musikaliska verk i punktskrift.

Med regeringens tillstånd fick bibliotek och organisationer också framställa exemplar av utgivna litterära verk genom ljudupptagning (talböcker) att användas för utlåning till personer med synnedsättning och andra personer som på grund av svår funktionsnedsättning inte kunde ta del av litterära verk i konventionellt utförande. Bestämmelsen tillkom vid riksdagsbehandlingen av regeringens förslag till upphovsrättslag. I regeringens proposition diskuterades om inskränkningen i ensamrätten skulle omfatta även framställning av talböcker, och inte endast framställning i punktskrift, men bl.a. med hänvisning till risken för missbruk avstod regeringen från att föreslå det. Vid riksdagsbehandlingen framfördes däremot i dåvarande lagutskottet två olika förslag som båda innebar att talböcker skulle få framställas utan rättighetshavarens tillstånd för utlåning åt personer med nedsatt syn. Utskottet bedömde nämligen att regeringens förslag kunde få negativa konsekvenser för utbudet av talböcker. Enligt det ena utskottsförslaget skulle upphovsmannen ha rätt till civilrättslig ersättning av den som gjorde förfogandet (s.k. tvångslicens). Var och en skulle kunna utnyttja tvångslicensen, men enligt förslaget förutsågs att endast de organisationer som representerar personer med synnedsättning och bibliotek skulle komma att göra det. Eftersom utlåningen bara skulle få ske kostnadsfritt, förväntades inte kommersiella företag komma att missbruka möjligheten. Enligt det andra

förslaget skulle upphovsmannen inte ha rätt till civilrättslig ersättning. Detta ansågs dock inte utesluta att upphovsmannen kunde få skälig ersättning av allmänna medel. Var och en skulle dock inte ha rätt att framställa talböcker för utlåning till personer med synnedsättning m.fl. För att motverka missbruk skulle det i stället krävas tillstånd från regeringen, och tillstånd skulle endast kunna ges till bibliotek och organisationer. I riksdagen bifölls det sistnämnda förslaget.

Paragrafen fick sin nuvarande utformning år 2005 i samband med genomförandet av direktivet om upphovsrätten i informationssamhället. De ändringar som genomfördes innebar bl.a. anpassningar till användningen av digital teknik.

Anpassningar av verk till förmån för personer med funktionsnedsättning

Var och en har rätt att framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt av alster av bildkonst, som personer med funktionsnedsättning behöver för att kunna ta del av verken (17 § första stycket upphovsrättslagen). Rätten att framställa exemplar till förmån för personer med funktionsnedsättning gäller också sådana verk som omfattas av de till upphovsrätten närstående rättigheterna (se 45 § tredje stycket, 46 § tredje stycket, 48 § tredje stycket, 49 § tredje stycket och 49 a § fjärde stycket). Det kan t.ex. röra sig om att exemplar framställs i punktskrift eller digitalt för visning i form av punktskriftsdisplay eller uppläsning med hjälp av syntetiskt tal, som personer med synnedsättning kan behöva för att kunna ta del av verket. Det avgörande är om personen med funktionsnedsättning inte alls eller endast med orimliga insatser kan ta del av verket utan den särskilda anpassningen (prop. 2004/05:110 s. 386 f.). Exemplaren får också spridas till dessa personer. Framställning genom ljudupptagning är undantagen.

För att få rätt att få förfoga över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning på andra sätt krävs det tillstånd från regeringen (17 § andra stycket). Endast bibliotek och organisationer kan få ett sådant tillstånd. De kan få rätt att överföra exemplar av verk som avses i första stycket, t.ex. exemplar i punktskrift. De kan också få framställa ljudupptagningar av litterära verk, s.k. talböcker. De har då även rätt att sprida och överföra talböckerna. Överföringen och spridningen får dock bara ske till personer med funktionsnedsättning som behöver den anpassade framställningen för att kunna ta del av verket. Bibliotek och organisationer kan dessutom få rätt att framställa exemplar av verk som sänds ut i radio eller tv och av filmverk, för att personer som är döva eller har en hörselnedsättning ska kunna använda dem. Ett exempel är att ett tv-program anpassas med teckenspråk. De får i så fall också sprida och överföra verken till dessa personer.

En grundförutsättning för den framställning, spridning och överföring av exemplar som sker med stöd av paragrafen är att den inte görs i förvärvssyfte (17 § tredje stycket). Av förarbetena framgår att det är den som ansvarar för själva förfogandet som inte får göra förfogandet i förvärvssyfte. De som berörs är således de som framställer eller sprider exemplar i t.ex. punktskrift eller de bibliotek och organisationer som efter tillstånd från regeringen framställer och överför t.ex. en talbok (se prop. 2004/05:110 s. 388). Vid avgörandet av om ett förfogande ska anses ske i förvärvs-

syfte är det de aktuella förfogandena som sådana och inte verksamhetens huvudinriktning eller organisationsform som bedöms. Även t.ex. bibliotek vid fristående skolor kan få regeringens tillstånd.

Exemplaren får inte användas för andra ändamål än som avses i bestämmelsen (17 § tredje stycket). Om exempelvis en person med synnedsättning har lånat en talbok från ett bibliotek, får denne inte lämna talboken vidare till någon som kan läsa.

Produktionen och utlåningen av talböcker

I början av 1960-talet producerades och distribuerades talböcker främst av en organisation för personer med synnedsättning. Organisationen byggde upp ett bibliotek med talböcker för utlåning. Staten tog år 1980 över ansvaret för verksamheten genom bildandet av myndigheten Talboks- och punktskriftsbiblioteket, som numera heter Myndigheten för tillgängliga medier (MTM).

Tidigare utgjorde talböcker fysiska exemplar upptagna med analog teknik på rullband eller kassetter. Biblioteken köpte vanligtvis in dem från Bibliotekstjänst AB, som sålde både egna produktioner och talböcker framställda av MTM. Redan då informerade biblioteken låntagare om de rättsliga förutsättningarna för att få låna talböcker.

I början av 2000-talet påbörjades utvecklingen av ett digitalt bibliotek med talböcker hos MTM. Utlåningen av talböcker som finns i det digitala biblioteket hos MTM sker på två olika sätt. Det ena är i stort sett detsamma som när fysiska exemplar lånas ut. Det lokala biblioteket laddar ner talboken och kopierar den till exempelvis en cd-skiva som lånas ut. Det andra sättet innebär att låntagare får tillgång till det digitala talboksbiblioteket hos MTM och på egen hand laddar ner en talbok.

Vid egen nedladdning från MTM:s digitala talboksbibliotek är myndigheten långivare. För att få möjlighet till egen nedladdning får låntagaren först vända sig till sitt lokala bibliotek och får där information om de regler som gäller för talböcker och de låneregler som gäller vid egen nedladdning. Ett avtal ingås därefter mellan låntagaren och MTM. Av avtalet framgår bl.a. vem som får använda talböcker, för vilka ändamål de får användas och att låntagaren efter det att lånetiden har gått ut måste förstöra den cd-skiva som talboken har laddats ner på eller radera den fil som har lagrats. Användarnamn och lösenord är personliga. Talböcker från det digitala biblioteket har en s.k. digital vattenmärkning som innebär att det går att identifiera vem som har laddat ner en talbok. Om låntagaren bryter mot lånereglerna, förlorar låntagaren rätten att ladda ner. De senaste åren har en allt större andel av utlåningen skett genom egen nedladdning och denna utveckling väntas fortsätta.

Tillståndskravet bör avskaffas

Som framgår ovan krävs regeringens tillstånd för att bibliotek och organisationer ska få förfoga över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning i vissa fall. Förutsättningarna för tillstånd är att det är fråga om ett bibliotek eller en organisation i Sverige och att förfogandena kan förutses ske utan förvärvssyfte. Några närmare överväganden, utöver denna mer formella kontroll, görs alltså inte vid tillståndsprövningen. Under de senaste drygt tio åren är det fler än 2 000

bibliotek och organisationer som har ansökt om och fått regeringens tillstånd att förfoga över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning.

Kravet på tillstånd från regeringen för att någon ska få rätt att förfoga över upphovsrättsligt skyddade verk hade ursprungligen till syfte att skilja de som får förfoga över verk från de som inte får göra det. När kravet infördes var det ovisst hur inskränkningen skulle fungera och hur många tillstånd som borde ges. Utvecklingen av tillståndsprövningen – att regeringen under i vart fall de senaste tio åren har valt att ge tillstånd till de som kan komma i fråga för tillstånd med hänsyn till övriga krav i lagen – har lett till att prövningen närmast kan likställas med ett anmälningsförfarande. Ett sådant tillstånds-förfarande innebär inte i praktiken ett särskiljande mellan de som ska få förfoga över verk och de som inte ska få det. Tillståndsprövningen fyller alltså inte den funktion som bestämmelserna i och för sig formellt ger utrymme för, nämligen att begränsa antalet bibliotek som får förfoga över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning.

Utifrån utgångspunkten att regleringen inte fyller sin avsedda funktion, framstår tillståndskravet som onödigt omständligt och kostsamt. Redan av den anledningen finns det starka skäl för att avskaffa kravet.

Flera av remissinstanserna menar dock att ett avskaffande av kravet på regeringens tillstånd skulle medföra en ökad risk för missbruk. Utredningen framhåller däremot att det inte finns någon egentlig koppling mellan ett krav på tillstånd och risken för missbruk.

Regeringen delar utredningens uppfattning. Även enligt nuvarande ordning måste de bibliotek och organisationer som har tillstånd bedöma vad som är tillåtet med stöd av tillståndet och förhålla sig till det. Omfattningen av rätten att förfoga över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning är inte beroende av tillståndsprövningen. Övriga förutsättningar, dvs. att det är fråga om ett bibliotek eller en organisation, att det måste finnas ett samband mellan funktionsnedsättningen och möjligheten att ta del av verket, att förfogandet inte får ske i förvärvssyfte och att exemplar inte får användas för andra ändamål än som avses i paragrafen, är de egentliga avgränsningarna för rätten att förfoga över verket.

Det saknas också en koppling mellan kravet på tillstånd och risken för ett ökat missbruk i allmänhet. Oavsett om det finns ett krav på tillstånd eller inte måste förstås gränserna för vad som är tillåtet respekteras.

Talböckerna innehåller dessutom ofta sådana särskilda anpassningar som personer med funktionsnedsättning behöver men som andra inte behöver. Exempelvis kan kurslitteratur behöva innehålla särskilda sidhänvisningar som inte finns i kommersiella ljudböcker.

Att förfoganden enligt bestämmelsen inte får göras i förvärvssyfte innebär vidare en mycket viktig begränsning för inskränkningens omfattning. Det blir också framöver endast sådana bibliotek som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och organisationer som särskilt ser till intressena hos dessa personer och som inte tjänar pengar på det, som kommer ha rätt att utnyttja inskränkningen. Om tillståndskravet avskaffas, förändras inte den krets av bibliotek och organisationer som kan ha ett intresse av att förfoga över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning. Det kan dock finnas skäl att förtydliga detta, se nedan.

Det bibliotek, den organisation eller den enskilde som vidtar en åtgärd som inte är tillåten, och som innebär ett intrång i upphovsrätten, riskerar på samma sätt som i andra fall straff, skadeståndsskyldighet och andra sanktioner.

Dessutom skiljer sig inte den inskränkning i upphovsrätten som tillståndet är kopplat till från övriga inskränkningar i upphovsrättslagen (som inte förutsätter tillstånd) på ett sådant sätt att det motiverar ett krav på tillstånd.

Det har i ett fåtal fall förekommit att någon har sökt tillstånd utan att kunna komma in fråga för det. Ett bibliotek som inte är verksamt i Sverige har t.ex. kunnat upplysas om att det inte är svensk upphovsrättslagstiftning som är bestämmande för vilka förfoganden biblioteket får vidta. Att ett fåtal har kunnat uppmärksammas på den närmare innebörden av regleringen utgör inte i sig skäl för att upprätthålla ett krav på tillstånd. Däremot är det av vikt att nå ut med information om vad som gäller. En central del i detta arbete bidrar Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) med. MTM arbetar i samverkan med bibliotek och skolor för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till sådana exemplar av litterära verk som de behöver för att kunna ta del av verken. Myndigheten lämnar också information och råd inom sitt verksamhetsområde till bibliotek och organisationer. Som *Sveriges Författarförbund* och *Svenska Förläggareföreningen* påpekar finns det anledning att uppmärksamma inskränkningens betydelse för rättighetshavarna och se till att inskränkningens legitimitet inte urholkas i samband med att tillståndskravet avskaffas. Det kan finnas anledning för MTM, för att undvika missförstånd om vad som gäller, att göra en särskild informationsinsats, t.ex. i samband med att de lagändringar som föreslås här träder i kraft. Regeringen återkommer till frågan.

Regeringen konstaterar för övrigt att kommissionen lämnat ett förslag till EU-direktiv som har anknytning till den aktuella frågan (Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om viss tillåten användning av verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp och om ändring av direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället). Förslaget, som gäller anpassningar av nationell rätt till det s.k. Marrakechfördraget, innebär att det inte får ställas upp krav i nationell rätt som motsvarar tillståndskravet. Förslaget förhandlas för närvarande inom EU.

Mot bakgrund av det anförda saknas det skäl att upprätthålla ett krav på tillstånd från regeringen (eller från Patent- och registreringsverket) för att bibliotek och organisationer ska få förfoga över upphovsrättsligt skyddade verk till förmån för personer med funktionsnedsättning. Regeringen ansluter sig därför till utredningens förslag om att tillståndskravet avskaffas.

Om kravet på tillstånd avskaffas, finns det vidare anledning att överväga om det på något sätt bör anges vilka organisationer som ska ha möjlighet att utnyttja inskränkningen i upphovsmännens ensamrätt. Att inte närmare ange vilka organisationer som avses kan ge intryck av att vilken sammanslutning som helst som är organiserad i någon mån kommer att omfattas av rätten att bl.a. göra talböcker. *Patent- och*

registreringsverket framför en farhåga om att organisationer kan komma att missbruka regleringen. Som framgår är dock avsikten att denna rätt ska tillkomma sådana organisationer som särskilt ser till intressena hos personer med funktionsnedsättning och som arbetar för dessas delaktighet i samhället. Enligt regeringens mening bör det därför uttryckligen anges i bestämmelsen att de organisationer som omfattas är sådana organisationer som arbetar för delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

En anmälan fyller inte den avsedda funktionen och bör inte införas

Utredningen föreslår att kravet på tillstånd från regeringen ska ersättas av en anmälningsskyldighet. Bibliotek och organisationer som avser att överföra verk i punktskrift eller framställa talböcker ska enligt förslaget anmäla det till Patent- och registreringsverket och betala en avgift för det. Anmälan ska ske innan biblioteket eller organisationen förfogar över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning på aktuella sätt. Först när anmälan har registrerats ska biblioteket eller organisationen ha rätt att i enlighet med övriga förutsättningar få göra sådana förfoganden. Anmälan ska bara behöva göras en gång. Avsikten är inte att Patent- och registreringsverkets handläggning av anmälan ska innefatta någon prövning, utan handläggningen ska endast innefatta en registrering av att anmälan har gjorts.

Det föreslagna anmälningsskravet har inte någon egentlig funktion för att avgränsa vilka som ska ha rätt att framställa talböcker och vilka som inte ska ha det. Kravet har i stället till syfte att ge Sveriges Författarförbund möjlighet att kontrollera vilka som framställer talböcker. Det saknas också i övrigt en naturlig koppling mellan en anmälan och tillåtligheten att göra något. Det framstår därför som olämpligt att anmälan, och registreringen av anmälan, ska utgöra en förutsättning för att det ska vara tillåtet att förfoga över verk till förmån för personer med funktionsnedsättning.

Det finns enligt regeringens mening inte heller skäl att ta till så pass ingripande sanktioner, bl.a. straffansvar, som utredningen föreslår vid ett biblioteks eller en organisations underlåtenhet att anmäla att man framställer talböcker, för att det vid något tillfälle skulle kunna förekomma brister i administrationen. Det är tillräckligt att sådana sanktioner kan komma i fråga vid de egentliga intrången i upphovsmannens rätt, t.ex. om någon överför talböcker i förvärvssyfte.

Frågan är om det ändå finns skäl att kräva en anmälan. Som nämns ovan syftar anmälningsskravet till att ge Sveriges Författarförbund möjlighet att kontrollera vilka som framställer talböcker. Det ska kunna utgöra underlag för Författarförbundet när man fördelar det kulturpolitiskt motiverade statliga stöd till författare och översättare som kallas talboksersättning (se 15 § lagen [1992:318] om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Kulturdepartementets verksamhetsområde).

Fördelningen av talboksersättningen utgår i princip från den faktiska användningen av respektive verk och sker med hjälp av rapporter om inspelade och kopierade talböcker som Författarförbundet får in varje år från vissa som framställer talböcker. Ersättningen betalas ut av föreningen Administration av litterära rättigheter i Sverige (ALIS), som också i övrigt

sköter administrationen av talboksersättningen på uppdrag av Författarförbundet.

Författarförbundet har förstås möjlighet att via Regeringskansliet ta reda på vilka som har tillstånd att framställa talböcker och kan vända sig till de bibliotek och organisationer som har tillstånd för att ta reda på vilka verk som de har gjort talböcker av. Utredningens tanke har varit att den föreslagna anmälningsskyldigheten ger Författarförbundet möjlighet att samla in information om framställning och användning av talböcker (även om kravet på regeringens tillstånd avskaffas).

Sedan utredningen lämnade sitt förslag har det skett en utveckling som påverkar bedömningen av om det är motiverat att kräva anmälan för fördelningen av talboksersättningen. Uppgifter om den användning av talböcker som ligger till grund för Författarförbundets fördelning av ersättningen kommer numera i huvudsak från MTM. Den produktion och utlåning som sker genom MTM rapporterar myndigheten till ALIS. Dessutom får ALIS rapporter från ca 60 bibliotek om den talboksanvändning som sker hos dessa bibliotek.

En majoritet av all produktion och utlåning av talböcker som sker i Sverige sker genom MTM:s digitala talboksbibliotek. Sedan utredningen lämnade sitt betänkande har andelen talböcker som produceras av MTM och distribueras genom myndighetens försorg ökat. Den utvecklingen förväntas fortsätta.

Dessutom kan de ca 60 bibliotek som rapporterar den talboksanvändning som sker genom dem också förväntas fortsätta med sin rapportering.

Författarförbundet eller ALIS har av förklarliga skäl inte någon möjlighet att begära in uppgifter från övriga drygt 2 000 bibliotek och organisationer som har aktuella tillstånd att förfoga över talböcker. Sådana efterforskningar skulle innebära stora administrativa kostnader och kan inte anses motiverade utifrån vilka uppgifter man skulle kunna få fram.

Den ordning enligt vilken talboksersättningen fördelas i dag är enligt regeringens mening både legitim och kostnadseffektiv.

Till skillnad från de utgångspunkter som utredningen utgick från, finns det alltså numera en fullgod möjlighet för Författarförbundet att få ett underlag för fördelningen av talboksersättningen, även utan att bibliotek och organisationer som inte redan har regeringens tillstånd blir skyldiga att anmäla en avsikt att göra aktuella förfoganden över verk. Det saknas också i praktiken möjligheter för Författarförbundet att hämta in uppgifter om vilka som framställer talböcker för att sedan höra efter vilken användning som sker hos dem.

Att ställa upp ett krav på anmälan skulle således innebära en onödig och kostsam administrativ påлага för de bibliotek och organisationer som avser att förfoga över verk (oavsett om anmälan skulle ske till Patent- och registreringsverket eller direkt till Författarförbundet). En anmälningsskyldighet bör därför enligt regeringens mening inte införas.

I linje med utredningens bedömning att en anmälan bör utgöra en förutsättning för rätten att förfoga över verk, föreslår utredningen också att fullgörandet av befintliga skyldigheter för bibliotek och organisationer att vidta vissa administrativa åtgärder ska överföras från upphovsrättsförordningen till upphovsrättslagen och utgöra förutsättningar för rätten att förfoga över verk. Det gäller skyldigheter att i vissa

fall meddela upphovsmannen, att förse exemplar med bibliografisk information och att upprätta register (se 4 § upphovsrättsförordningen). Även i dessa fall saknas det en naturlig koppling mellan att biblioteken och organisationerna fullgör de administrativa uppgifterna och rätten att göra förfoganden till förmån för personer med funktionsnedsättning. Enligt regeringens mening har det inte heller framkommit tillräckliga skäl att införa sanktioner för att uppgifterna ska bli utförda. Förslaget om att överföra skyldigheterna till upphovsrättslagen bör därför inte genomföras.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den nya lagen om medling i vissa upphovsrättstvister och lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2017.

Bestämmelserna i 1980 års lag om medling i vissa upphovsrättstvister ska fortfarande gälla för ärenden hos regeringen som har inletts före ikraftträdandet och för medlingsförfaranden som pågår vid ikraftträdandet.

Regeringens beslut om tillstånd enligt upphovsrättslagen ska fortfarande gälla.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att den nya lagen och lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2014. Utredningen föreslår också att äldre bestämmelser i upphovsrättslagen ska gälla om en ansökan om regeringens tillstånd att förfoga över verk enligt 16 eller 17 § upphovsrättslagen har kommit in till regeringen före ikraftträdandet. I övrigt överensstämmer utredningens förslag i sak med regeringens. Utredningen föreslår dock en uttrycklig bestämmelse om att de nya bestämmelserna i upphovsrättslagen ska tillämpas också på verk och prestationer som tillkommit före ikraftträdandet.

Remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har inga synpunkter på dem.

Skälen för regeringens förslag: Den nya lagen och lagändringarna bör kunna träda i kraft den 1 juli 2017.

Det skulle innebära vissa problem att tillämpa den nya medlingslagens bestämmelser på medlingsförfaranden som redan har inletts. Exempelvis är bestämmelserna om när medlingen ska anses avslutad i den nya lagen inte anpassade för sådana medlingsförfaranden, eftersom det inte har angetts någon tid för när medlingen senast ska vara avslutad. Bestämmelserna i den nuvarande medlingslagen bör alltså fortsätta att gälla för medlingsförfaranden som har påbörjats före ikraftträdandet. Medlingsärendena är, som sagt, ovanliga. Det är inte lämpligt att flytta över de ärenden som vid tidpunkten för ikraftträdandet eventuellt handläggs hos regeringen till Patent- och marknadsdomstolen. Den nya lagen bör därför inte avse fall där en ansökan har kommit in till regeringen före ikraftträdandet. Ärenden som har inletts hos regeringen

före ikraftträdandet men som ännu inte har avgjorts bör i stället handläggas enligt äldre föreskrifter.

På upphovsrättens område gäller allmänt att nya regler tillämpas även på skyddade prestationer som har tillkommit före ikraftträdandet av de nya reglerna. Det finns inte någon anledning att här avvika från denna princip. Principen gäller även utan särskilt förordnande (jfr t.ex. prop. 1993/94:122, prop. 1998/99:11 och prop. 2003/04:177). Till skillnad mot vad utredningen föreslår anser regeringen att det inte heller i detta fall behövs någon särskild övergångsbestämmelse med sådant innehåll.

Vissa arkiv och bibliotek har i enlighet med nuvarande ordning fått regeringens tillstånd att framställa exemplar av verk för andra ändamål än för att bevara dem. När lagändringarna träder i kraft finns det inte längre någon möjlighet att få ett sådant tillstånd. Det är inte uteslutet att regeringen har gett tillstånd att bl.a. framställa talböcker till organisationer som inte arbetar för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga i samhället. De som har fått regeringens tillstånd till aktuella förfoganden bör även fortsättningsvis ha den rätt till förfoganden som tillståndet ger. Det bör också föreskrivas i en särskild bestämmelse.

I övrigt behövs det inga övergångsbestämmelser. De ansökningar om tillstånd att få göra förfoganden, som i och med ändringarna blir tillåtna, som har kommit in till regeringen men inte har lett till beslut före ikraftträdandet bör endast föranleda Regeringskansliet att upplysa sökanden om att tillstånd inte längre krävs.

8 Konsekvenser

Regeringens bedömning: De föreslagna ändringarna innebär en viss rationalisering av regeringens verksamhet.

Ändringarna medför något minskade kostnader för Regeringskansliet och något ökade kostnader för domstolarna. Kostnaderna bedöms rymmas inom ram.

I övrigt medför förslagen inte några ökade kostnader för det allmänna eller för enskilda.

Utredningens bedömning överensstämmer i allt väsentligt med regeringens bedömning.

Remissinstanserna har inte några särskilda synpunkter.

Skälen för regeringens bedömning: Det är sällan ansökningar görs hos regeringen om medling i vissa upphovsrättsliga tvister. Förslaget om att medlingsärendena ska handläggas av domstol i stället för av regeringen medför att Regeringskansliet besparas de begränsade kostnader som handläggningen av ärendena innebär. Handläggningen av medlingsärendena innebär något ökade kostnader för domstolarna. Kostnadsökningarna för domstolarna bedöms bli så marginella att de rymms inom ramen för befintliga anslag.

Förslaget om att domstolen ska ange inom vilken tid medlingen senast ska vara avslutad kan antas bidra till att medlingsförfarandena blir något kortare än vad de är för närvarande. Det väntas i sin tur leda till något minskade kostnader för de företag och organisationer som deltar i medlingsförfaranden.

Ansökningar från vissa arkiv och bibliotek om regeringens tillstånd att få framställa exemplar för vissa ändamål är mycket sällsynta. Förslaget om att dessa arkiv och bibliotek ska få framställa exemplar av verk för att bevara dem utan krav på tillstånd från regeringen, och att de inte längre ges möjlighet att ansöka om tillstånd för exemplarframställning för andra ändamål än att bevara dem, bedöms därmed få ytterst begränsade praktiska konsekvenser.

Förslaget om att bibliotek och organisationer inte ska behöva inhämta regeringens tillstånd för att få förfoga över upphovsrättsligt skyddade verk till förmån för personer med funktionsnedsättning innebär lättnader för biblioteken och organisationerna. De kommer inte längre att ha några administrativa kostnader för att ansöka om tillstånd hos regeringen. Förslaget innebär också att Regeringskansliet besparas de administrativa kostnader som är kopplade till tillståndsprövningen.

Att regeringen inte längre kommer att handlägga upphovsrättsliga förvaltningsärenden innebär en rationalisering av regeringens verksamhet. De sammanlagda kostnadsminskningarna för Regeringskansliet bedöms dock bli så begränsade att de inte påverkar ramarna för befintliga anslag.

Den inskränkning i upphovsrätten som möjliggör förfoganden till förmån för personer med funktionsnedsättning är betydelsefull för rättighetshavarna. Några företrädare för rättighetshavare har uttryckt farhågor för att ett avskaffat krav på tillstånd medför en ökad risk för olovliga förfoganden över upphovsrättsligt skyddade verk. Regeringen gör dock bedömningen att risken för missbruk inte påverkas av att kravet på tillstånd avskaffas (se avsnitt 6.3). Förslagen bedöms inte heller medföra några andra konsekvenser för rättighetshavare.

Det är lämpligt att Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) informerar om den förändring som föreslås beträffande förfoganden till förmån för personer med funktionsnedsättning, dvs. att de egentliga förutsättningarna för biblioteks och organisationers förfoganden kvarstår men att kravet på tillstånd från regeringen avskaffas. Det kan t.ex. ske genom upplysningar på MTM:s hemsida. Informationsgivningen kommer att innebära vissa ändrade rutiner inom ramen för MTM:s nuvarande informationsarbete.

Förslagen medför i övrigt inte några konsekvenser för det allmänna, företag eller enskilda.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om medling i vissa upphovs- rättstvister

Lagen ersätter lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister. Den nya lagen skiljer sig från den hittillsvarande i några avseenden. Handläggningen av ärenden om medling flyttas över från regeringen till patent- och marknadsdomstolarna. Förutsättningarna för att besluta om medling och utse medlare blir tydligare. Domstolen ges vidare ett bestämmande inflytande över hur länge medlingsförfarandet ska pågå och det regleras närmare när medlingen ska anses avslutad. Domstolens handläggning av medlingsärenden regleras, utöver de bestämmelser som lagen innehåller, av lagen (1996:242) om domstolsärenden, vilket bl.a. innebär att domstolens beslut i medlingsärenden kan överklagas.

Den nya medlingslagen har en mer utbyggd struktur än 1980 års lag och en rubrikindelning. Inledningsvis regleras lagens tillämpningsområde. Sedan regleras ansökan om medling, förutsättningarna under vilka domstolen ska besluta om medling, vem som får utses till medlare och domstolens handläggning av medlingsärenden. Medlingsförfarandet och när medlingen ska anses avslutad regleras också. Därefter innehåller lagen civilrättsliga bestämmelser om fortsatt tillämpning av tidsbegränsade avtal i samband med medling. Lagen avslutas med bestämmelser om tystnadsplikt och ersättning till medlare. Lagen innehåller flera nya paragrafer samtidigt som flera av bestämmelserna i 1980 års lag överförs till den nya lagen, dock med språkliga och redaktionella ändringar.

För de bestämmelser som har sin motsvarighet i 1980 års lag är tidigare förarbeten av fortsatt betydelse och kan tjäna som vägledning också för tillämpningen av den nya lagen (se prop. 1979/80:132, prop. 1992/93:214 och prop. 1994/95:58).

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som är en förutsättning för avtalslicens enligt 42 b, 42 c, 42 d, 42 e eller 42 g § eller, när det gäller vidaresändning genom kabel, 42 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Lagen gäller också vid motsvarande tvister som kan uppkomma till följd av hänvisningarna till 42 b–42 g §§ i 45, 46, 48, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Lagen gäller dessutom vid motsvarande tvister som kan uppkomma när avtal om exemplarframställning ska ingås med svenska radio- eller tv-företag eller när avtal om vidaresändning genom kabel ska ingås med radio- eller tv-företag som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om lagens tillämpningsområde. Den motsvarar 1 § i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

En förutsättning för att lagen ska vara tillämplig och medling enligt lagen ska komma i fråga är att det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal. Det handlar främst om att parter som förhandlar om ett avtal

inte lyckas komma överens och ingå ett avtal. Det kan också röra sig om att en part vill – men inte lyckas – få till stånd förhandlingar med en motpart. I 3 § anges närmare förutsättningar om i vilket skede av en tvist en part har möjlighet att ansöka om medling enligt lagen.

Den uppkomna tvisten ska röra ingåendet av ett avtal. En tvist om tolkningen av innehållet i ett befintligt avtal faller alltså utanför lagens tillämpningsområde.

Enligt *första stycket* tillämpas lagen vid tvister om ingående av avtal som är en förutsättning för avtalslicens enligt vissa närmare angivna bestämmelser i upphovsrättslagen. Lagen kan t.ex. vara tillämplig när en tvist gäller ingående av avtal om framställning av exemplar av verk inom myndigheter, företag och organisationer (42 b § upphovsrättslagen), framställning av exemplar för undervisningsändamål (42 c §), tillgängliggörande av verk som ingår i de egna samlingarna inom arkiv och bibliotek (42 d §), ett radio- eller tv-företags utsändning eller överföring av verk (42 e och 42 g §§) eller vidareändring genom kabel av verk som ingår i en trådlös ljudradio- eller tv-utsändning (42 f §). Motsatsvis följer det av uppräknningen i första stycket att lagen inte är tillämplig i fall det uppkommer en tvist om ingåendet av en annan sorts avtal, som t.ex. rör en generell avtalslicens enligt 42 h § upphovsrättslagen eller trådlös vidareändring av verk som ingår i en trådlös ljudradio- eller tv-utsändning enligt 42 f § samma lag.

Av *andra stycket* framgår att lagen är tillämplig när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal där ena parten är en organisation som företräder ett flertal innehavare av rättigheter som är närstående till upphovsrätten. Det ska även i dessa fall vara fråga om avtal som är en förutsättning för avtalslicens, t.ex. om framställning av exemplar för undervisningsändamål. De rättighetshavare som omfattas är utövande konstnärer (45 § upphovsrättslagen), framställare av ljud- eller bildupptagningar (46 §), radio- och tv-företag (48 §), framställare av kataloger (49 §) och fotografer (49 a §).

Enligt *tredje stycket* är lagen vidare tillämplig vid motsvarande tvister som kan uppkomma när avtal om exemplarframställning ska ingås med svenska radio- eller tv-företag eller när avtal om vidareändring genom kabel ska ingås med radio- eller tv-företag som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

2 § Denna lag ska inte tillämpas om parterna har avtalat att medling inte ska äga rum.

I paragrafen finns en bestämmelse om att lagen inte ska tillämpas om parterna har avtalat att medling inte ska äga rum. Den motsvarar i huvudsak 9 § i 1980 års lag, dock med den skillnaden att det i förevarande bestämmelse inte ställs krav på att överenskommelsen är skriftlig. Övervägandena finns i avsnitt 5.

En förutsättning för att lagen inte ska vara tillämplig är att parterna träffar ett avtal om det. Parterna kan t.ex. i ett avtal med avtalslicensverkan föreskriva att frågan om förlängning av avtalet ska behandlas av skiljemän för det fall de inte kan komma överens. Parterna kan också komma överens om att varken medling eller skiljeförfarande ska komma i fråga. Ett avtal om att medling inte ska äga rum kan också begränsas till

en viss fråga. Om tvisten rör en annan fråga, kan alltså medling enligt lagen komma i fråga för att lösa den tvisten.

Det ställs inte något formkrav för att avtalet ska vara giltigt. Även en överenskommelse som ingås muntligen innebär alltså att lagen inte ska tillämpas.

Följden av avtalet är att lagen inte ska tillämpas. Utöver att medling enligt lagen inte kommer i fråga innebär det bl.a. också att lagens bestämmelser om fortsatt tillämpning av tidsbegränsade avtal – som annars kan vara tillämpliga trots att ingen av parterna ansöker om medling – inte är tillämpliga.

Paragrafen reglerar möjligheten att avtala bort hela lagens tillämpning. I vissa andra paragrafer finns särskilda bestämmelser som innebär att parterna kan avtala om annat än vad som anges i de paragraferna (se 14 § om tidsbegränsade avtals fortsatta tillämpning och 16 § andra stycket beträffande vem av parterna som ska betala ersättningen till medlaren).

Ansökan om medling

3 § Om förhandlingar i fråga om ett avtal som avses i 1 § inte leder till att parterna ingår något avtal, får vardera parten ansöka om medling.

Även den som har begärt förhandling i fråga om ett sådant avtal men fått sin begäran avvisad får ansöka om medling, under förutsättning att denne kan vara part i avtalet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en part kan ansöka om medling. Den motsvarar 2 § första och andra styckena i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Enligt *första stycket* är en första förutsättning för att en part ska kunna ansöka om medling att det har inletts förhandlingar om att få till stånd ett avtal. Det kanske vanligaste fallet torde vara då parterna i ett existerande avtal vars giltighetstid är på väg att löpa ut förhandlar om ett nytt avtal. Förhandlingarna kan också avse en utvidgning eller inskränkning av ett existerande avtal eller ett avtal som annars kompletterar detta. Bestämmelsen täcker också in den situationen då parterna inte har något avtalsförhållande sedan tidigare.

Förhandlingarna ska röra ett avtal som avses i 1 §. Förhandlingarna kan t.ex. avse en rättighet att framställa exemplar samt överföra och framföra offentliggjorda litterära verk inom ett företag för att tillgodose behovet av information inom företagets verksamhet. Se vidare kommentaren till 1 § angående vilka avtal som avses.

Vidare krävs det, för att få ansöka, att avtalsförhandlingarna inte leder till att parterna ingår ett avtal. Så kan t.ex. vara fallet om en av parterna förklarar att ytterligare förhandlingar inte är meningsfulla, jfr 4 § andra stycket.

Enligt *andra stycket* har även den som har begärt förhandling om ett avtal, men fått sin begäran avvisad, möjlighet att ansöka om medling. I praktiken kan tänkas att en av parterna i ett existerande avtal begär förhandling om ett nytt avtal som ska ersätta eller komplettera det gällande avtalet. Om begäran avvisas av den andra parten, kan medling enligt lagen komma i fråga. Det kan också tänkas att en upphovsmannaorganisation får kännedom om att ett företag som vore en möjlig motpart

gör upphovsrättsliga förfoganden och att ett avtal med avtalslicensverkan vore ett lämpligt sätt att reglera förfogandena. Om upphovsmannaorganisationen framställer en begäran om förhandling om ett sådant avtal och företaget avvisar organisationens begäran, kan organisationen ansöka om medling. Motsvarande gäller om t.ex. ett företag begär förhandling om ett avtal med en upphovsmannaorganisation, men organisationen avvisar begäran.

För att den som har begärt förhandlingen men fått sin begäran avvisad ska kunna ansöka om medling krävs det också att denne kan vara part i aktuellt avtal som avses i 1 §. På upphovsmannasidan eller motsvarande kan det endast vara fråga om en organisation som företräder ett flertal upphovsmän (eller utövande konstnärer m.fl.) till i Sverige använda verk på området (jfr 42 a § upphovsrättslagen). Som motpart kan endast den komma i fråga som enligt respektive avtalstyp kan ingå ett sådant avtal och som kan antas vara i stånd att uppfylla de förpliktelser som respektive avtal för med sig. Det kan t.ex. röra sig om ett arkiv som avses i 42 d § upphovsrättslagen eller ett radioföretag som avses i 42 e § samma lag.

4 § En ansökan om medling ska göras hos Patent- och marknadsdomstolen.

Ansökan ska ha kommit in inom två veckor från den dag då någon av parterna har förklarat att ytterligare förhandlingar inte är meningsfulla eller en begäran om förhandlingar har avvisats. Om ett sådant besked har lämnats skriftligen, räknas tiden från det att mottagaren fick del av beskedet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om var och inom vilken tid ansökan om medling ska göras. Första stycket motsvarar delvis 2 § tredje stycket i 1980 års lag. Andra stycket motsvarar 3 § i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Enligt *första stycket* ska en ansökan om medling göras hos Patent- och marknadsdomstolen. Som framgår av 1 kap. 2 § första stycket lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar är det Stockholms tingsrätt som är Patent- och marknadsdomstol.

Enligt *andra stycket* gäller en frist inom vilken en part senast ska ansöka om medling. Ansökan ska ha kommit in till domstolen inom två veckor, antingen från det att någon av parterna i avtalsförhandlingar mer formellt har avslutat förhandlingarna eller från det att en begäran om förhandlingar har avvisats.

För det fall parterna har fört förhandlingar om att ingå ett avtal, räknas fristen från den dag då någon av parterna har förklarat att ytterligare förhandlingar inte är meningsfulla. Medling enligt lagen kan också komma i fråga även om inte någon av parterna har gjort en sådan förklaring. En part kan ändå önska att en medlare utses för att förhandlingarna ska kunna gå framåt, t.ex. om avtalsförhandlingarna har gått i stå eller en av parterna inte medverkar i förhandlingarna i någon vidare mån. Någon tidsfrist enligt bestämmelsen har i ett sådant fall inte börjat löpa och utgör inte heller något hinder mot att en av parterna ansöker om medling.

Om någon har begärt förhandlingar, och den tilltänkta motparten avvisat begäran, räknas fristen från den dag då begäran avvisades. En part som har försuttit tvåveckorsfristen förlorar inte för all framtid

möjligheten att få till stånd medling med motparten. Om nya avtalsförhandlingar begärs och begäran avvisas, får parten en ny tvåveckorsfrist inom vilken denne kan ansöka om medling.

Om någon skriftligen lämnar ett besked om att ytterligare förhandlingar inte är meningsfulla eller att förhandlingar avvisas, räknas tvåveckorsfristen från det att mottagaren fick del av beskedet.

Tvåveckorsfristen har även betydelse för tidsbegränsade avtals fortsatta tillämpning, se kommentaren till 13 §.

Beslut om medling

5 § Domstolen ska besluta om medling, om

1. ansökan gäller en sådan tvist som anges i 1 §,
2. det är en sådan situation som avses i 3 §,
3. ansökan görs inom den tid som anges i 4 § andra stycket, och
4. det inte finns annan särskild anledning att avslå ansökan.

Även om ansökan görs efter den tid som anges i 4 § andra stycket, får domstolen besluta om medling, under förutsättning att övriga villkor är uppfyllda och att inte motparten gör en invändning om att ansökan inte har gjorts inom föreskriven tid.

När domstolen beslutar om medling ska den utse en medlare. Den som utses till medlare ska vara opartisk och i övrigt lämplig för uppdraget. Innan domstolen utser en medlare ska parterna ha fått tillfälle att yttra sig.

Domstolen ska ange inom vilken tid medlingen senast ska vara avslutad.

Paragrafen innehåller bestämmelser om domstolens beslut om medling. Tredje stycket första meningen motsvarar delvis 4 § i 1980 års lag. I övrigt saknar paragrafen motsvarighet i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Av *första stycket* framgår under vilka förutsättningar domstolen ska bifalla en ansökan om medling. En förutsättning är att ansökan gäller en tvist om ingåendet av en viss sorts avtal. En annan förutsättning är antingen att avtalsförhandlingarna inte har lett till ett avtal eller att en begäran om sådana förhandlingar har avvisats. I dessa förutsättningar ligger också att de parter som avses delta i medlingen har rätt att ingå ett sådant avtal (se kommentaren till 3 §). Dessutom ska ansökan om medling ha gjorts inom föreskriven tid. Det gäller dock inte utan undantag, se andra stycket. Om dessa förutsättningar är uppfyllda, ska domstolen som regel besluta om medling. Det får dock inte finnas någon annan särskild anledning att avslå ansökan. Om exempelvis en part som använder upphovsrättsligt skyddade verk redan har ett avtal med avtalslicensverkan med en upphovsmannaorganisation, kan inte en annan upphovsmannaorganisation tvinga fram ett medlingsförfarande om användaren har avvisat avtalsförhandlingar med organisationen. I sådant fall finns det särskild anledning att avslå en ansökan om medling. Likaså kan domstolen avslå en ansökan om medling för det fall det är helt klart att medlingen inte skulle kunna nå sitt syfte. Så kan t.ex. vara fallet om en av parterna helt saknar intresse att träffa ett avtal med den andra parten efter det att tidigare medlingsförsök har gjorts. Det ska dock inte regelmässigt göras någon bedömning av om medlingen kommer att resultera i att parterna ingår ett avtal eller inte.

Enligt *andra stycket* får domstolen besluta om medling trots att ansökan har gjorts efter föreskriven tid. En förutsättning är dock att motparten inte gör en invändning om det. Övriga förutsättningar för att domstolen ska besluta om medling (första stycket punkterna 1, 2 och 4) ska också vara uppfyllda. Invändningen kan göras fram till dess att domstolen beslutar i ärendet.

Enligt *tredje stycket* ska domstolen utse en medlare när den beslutar om medling.

Det ställs vissa krav som en person måste uppfylla för att komma i fråga för ett medlingsuppdrag. Medlaren ska vara opartisk. Det innebär att medlaren ska vara obunden av personliga intressen i tvisten och inte kan tänkas låta partsställningen påverka hur han eller hon utför uppdraget. Den som utses till medlare ska också i övrigt vara lämplig för uppdraget. Han eller hon måste t.ex. kunna väntas leda medlingsförfarandet på det sätt som föreskrivs i 8 § *andra stycket*, se vidare kommentaren till den bestämmelsen.

Parterna ska ha fått tillfälle att yttra sig innan domstolen utser en medlare. Om en av parterna föreslår en medlare, ska den andra parten ges tillfälle att yttra sig i frågan om huruvida denne bör utses till medlare. Om inte någon av parterna har föreslagit en medlare, innebär bestämmelsen att båda parterna ska få tillfälle att yttra sig över den eller de medlare som domstolen överväger att utse.

Domstolen ska enligt *fjärde stycket* ange när medlingen senast ska vara avslutad. En uppgift om detta ska tas in i domstolens beslut. I fråga om medlingens avslutande, se vidare 9 §.

6 § Efter ansökan från någon av parterna får domstolen förlänga tiden för pågående medling, om det finns särskilda skäl för det.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om förlängd tid för pågående medling. Den saknar motsvarighet i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Om ett medlingsförfarande pågår och det finns skäl att fortsätta medlingen efter den tid som domstolen har angett att medlingen senast ska vara avslutad, får domstolen efter ansökan från någon av parterna förlänga medlingstiden.

Det krävs särskilda skäl för att domstolen ska förlänga tidsfristen. Typexemplet är om domstolen gör bedömningen att det finns goda möjligheter för parterna att nå en överenskommelse vid fortsatt medling.

Om domstolen beslutar att förlänga tiden, ska domstolen ange en ny tid inom vilken medlingen senast ska vara avslutad.

Tiden för pågående medling kan förlängas mer än en gång.

Om en av parterna har ansökt om förlängd tid för pågående medling, framgår det av 15 § lagen (1996:242) om domstolsärenden att domstolen ska ge den andra parten tillfälle att yttra sig i frågan. Det är också lämpligt att domstolen ger medlaren tillfälle att yttra sig innan domstolen tar ställning. Även för det fall båda parterna har ansökt om förlängning är det lämpligt att domstolen ger medlaren tillfälle att yttra sig.

7 § Vid domstolens handläggning av ärenden om ansökan om medling och förlängd tid för pågående medling ska i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om domstolens handläggning. Den saknar motsvarighet i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Lagen innehåller vissa bestämmelser om domstolens handläggning. Att ärendena i övrigt handläggs enligt lagen om domstolsärenden innebär bl.a. att ärendet i regel ska avgöras av en domare och att Patent- och marknadsdomstolens beslut får överklagas. Det framgår vidare av 1 kap. 3 § första stycket lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar att Patent- och marknadsöverdomstolen i så fall prövar överklagandet (jfr 3 kap. 2 § samma lag). Det är Svea hovrätt som är Patent- och marknadsöverdomstol (1 kap. 2 § andra stycket samma lag).

Medlingsförfarandet

8 § Medlaren beslutar om förfarandet.

Medlaren ska utföra uppdraget opartiskt, ändamålsenligt och snabbt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om medlingsförfarandet. Den saknar motsvarighet i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Enligt *första stycket* beslutar medlaren om förfarandet. Det är alltså medlaren som har det slutgiltiga ordet i sådana frågor som rör själva förfarandet, t.ex. om någon av parterna ska yttra sig skriftligen och när och var ett eventuellt medlingssammanträde ska hållas. I och med att en lyckad medling bygger på att parterna deltar frivilligt, bör medlaren dock i stor utsträckning lyssna på parternas önskemål.

Enligt *andra stycket* ska medlaren utföra uppdraget opartiskt, ändamålsenligt och snabbt. Att medlaren ska utföra uppdraget opartiskt innebär att medlaren inte får låta partsställningen påverka hur han eller hon utför uppdraget. Kravet på ändamålsenlighet innebär bl.a. att medlaren ska planera och utföra uppdraget på ett sätt som är resultat-inriktat och kostnadseffektivt med hänsyn till medlingens syfte och parternas ståndpunkter. Kravet på snabbhet innebär att medlaren ska planera och utföra uppdraget så att det kan slutföras utan onödigt dröjsmål och, om möjligt, inom den tid som domstolen har angett att medlingen senast ska vara avslutad enligt 5 § fjärde stycket.

Medlingens avslutande

9 § Medlingen ska anses avslutad när parterna kommer överens om ett avtal. Om parterna inte kommer överens om ett avtal, ska medlingen anses avslutad när den tidsfrist som domstolen bestämt för medlingen gått ut. Medlingen ska också anses avslutad om medlaren beslutar att medlingen ska avbrytas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när medlingen ska anses avslutad. Den saknar motsvarighet i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

När parterna kommer överens om ett avtal, och syftet med medlingen alltså kan anses uppnått, ska medlingen anses avslutad i och med det. Det krävs som regel att avtalet omfattar den tvistefråga som har föranlett

medlingen för att syftet med medlingen ska anses uppnått. Det krävs däremot inte att alla tvistefrågor behandlas i avtalet. För att det ingångna avtalet ska leda till att medlingen anses avslutad, bör det dock krävas att parterna är överens om att vidare medling inte behövs.

Om parterna inte kommer överens om ett avtal, ska medlingen anses avslutad när den tidsfrist som domstolen bestämt för medlingen gått ut. Domstolen anger – samtidigt som den beslutar om medling – när medlingen senast ska vara avslutad (se 5 § fjärde stycket). Domstolen kan också ange en ny sådan tid efter ansökan om förlängd tid för pågående medling enligt 6 §. I sådant fall är det den senare tiden som gäller. I 10 § finns det undantag från regeln att medlingen ska anses avslutad när tidsfristen gått ut.

Om medlaren beslutar att medlingen ska avbrytas, ska medlingen också anses avslutad i och med det. Ett skäl för att avbryta medlingen kan vara att medlaren bedömer att det inte finns förutsättningar för parterna att komma överens.

Ett tidigare avtal som fortsätter att tillämpas enligt 13 § ska som utgångspunkt inte längre tillämpas efter att två veckor har gått efter det att medlingen anses avslutad. Om medlaren beslutar att avbryta medlingen, är det därför angeläget att medlaren underrättar parterna om det på ett tydligt sätt, vilket också följer av kravet på att medlaren utför sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt (jfr 8 §).

10 § Om någon av parterna ansöker om förlängd tid för pågående medling och den tidsfrist som domstolen tidigare har bestämt för medlingen går ut under domstolens handläggning, ska medlingen inte anses avslutad på den grunden att tidsfristen gått ut.

Om domstolen avslår en ansökan om förlängd tid för pågående medling och den tidsfrist som domstolen tidigare har bestämt för medlingen går ut innan domstolens beslut får laga kraft, ska medlingen anses avslutad när domstolens beslut får laga kraft. Detta gäller dock inte om medlingen ska anses avslutad för att parterna kommer överens om ett avtal eller medlaren beslutar att medlingen ska avbrytas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om medlingens avslutande i samband med att någon av parterna ansöker om förlängd tid för pågående medling. Den saknar motsvarighet i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Enligt *första stycket* ska medlingen inte anses avslutad på grund av att den tidsfrist som domstolen (i ett tidigare ärende) har bestämt för medlingen går ut under domstolens handläggning av en ansökan om förlängd tid för pågående medling enligt 6 §. Bestämmelsen hindrar däremot inte att medlingen kan anses avslutad på någon annan grund under tiden för domstolens handläggning, t.ex. om parterna kommer överens om ett avtal.

Om domstolen bifaller ansökan om förlängning, anger den också en ny tid inom vilken medlingen senast ska vara avslutad. Det är då den nya tidsfristen som gäller vid bedömningen av om medlingen ska anses avslutad, se kommentaren till 9 §.

I *andra stycket* regleras situationen då domstolen avslår en ansökan om förlängning. Trots att den tid som domstolen har angett i det tidigare beslutet har gått ut när domstolens avslagsbeslut får laga kraft, anses medlingen

avslutad först när beslutet får laga kraft (om medlingen inte anses avslutad tidigare av någon annan orsak). Om domstolens avslagsbeslut däremot får laga kraft innan gällande tidsfrist går ut, är det i stället den gällande tidsfristen som är relevant vid bedömningen av om medlingen ska anses avslutad.

11 § Vid tvist om vidaresändning genom kabel ska ett av medlaren framlagt förslag anses antaget, om ingen av parterna invänder mot det inom tre månader från den dag då parten fick del av förslaget.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att ett förslag från medlaren i ett särskilt fall ska anses antaget av parterna. Den motsvarar 5 a § i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Bestämmelsen rör tvister om vidaresändning genom kabel. Om medlingen rör en sådan tvist och medlaren lägger fram ett förslag till lösning, ska förslaget anses antaget under förutsättning att ingen av parterna invänder mot förslaget inom tre månader från den dag då respektive part fick del av det. Bestämmelsen genomför artikel 11.3 i rådets direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel (se prop. 1994/95:58 s. 52 f.).

12 § Om medlingen avslutas utan att parterna kommer överens, kan medlaren föreslå att tvisten ska avgöras genom skiljeförfarande. Medlaren kan också medverka vid utseende av skiljemän.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att medlaren kan föreslå att tvisten ska avgöras genom skiljeförfarande och medverka vid utseende av skiljemän. Den motsvarar 5 § andra stycket i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Om medlingen avslutas utan att parterna kommer överens, kan medlaren föreslå att tvisten ska avgöras genom skiljeförfarande. Det kan bli aktuellt för medlaren att föreslå det i samband med att tidsfristen för medlingen är på väg att gå ut eller på grund av att medlaren bedömer att det inom en snar framtid kan finnas skäl att avbryta medlingen. Parterna kan t.ex. vara överens om hur ett avtal dem emellan i huvudsak ska utformas, men ändå inte nå enighet om utformningen av något eller några avtalsvillkor. Det framgår av lagen (1999:116) om skiljeförfarande vilka tvister som kan avgöras genom ett sådant förfarande. Om parterna godtar medlarens förslag om att låta tvisten avgöras av skiljemän, kommer tvisten därefter att behandlas enligt den lagen. Medlaren kan också medverka vid utseende av skiljemän. Sådan medverkan från medlaren bör dock förekomma endast om parterna önskar det.

För det fall medlingen avslutas utan att parterna kommer överens, och tvisten inte heller avgörs i ett skiljeförfarande, kan det naturligtvis tänkas att parterna på egen hand eller med hjälp av medlaren eller någon annan fortsätter sina strävanden att nå en överenskommelse i aktuella tvistefrågor. Sådana fortsatta avtalsförhandlingar sker dock inte inom ramen för medling enligt lagen.

Tidsbegränsade avtals fortsatta tillämpning

13 § Om det finns ett avtal mellan parterna och en part före avtalstidens slut begär förhandlingar om ett nytt sådant avtal, ska det då gällande avtalet fortsätta att tillämpas även efter det att avtalstiden har gått ut, dock längst till de tidpunkter som anges i andra och tredje styckena.

Om en part ansöker om medling inom den tid som anges i 4 § andra stycket och domstolen beslutar om medling, ska avtalet tillämpas till dess två veckor har gått efter det att medlingen ska anses avslutad. Om domstolen avslår ansökan, ska avtalet tillämpas till dess två veckor har gått efter dagen för domstolens beslut.

Om begäran om förhandlingar har avvisats eller någon av parterna har förklarat att ytterligare förhandlingar inte är meningsfulla och inte någon av parterna ansöker om medling inom den tid som anges i 4 § andra stycket, ska avtalet tillämpas till dess att den tiden har gått ut.

Paragrafen innehåller bestämmelser om fortsatt tillämpning av tidsbegränsade avtal. Den motsvarar 7 § i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Ofta bestämmer parterna i sådana avtal som omfattas av lagen att avtalet ska gälla under en viss tid. Om det på så sätt finns en sluttid för avtalet, kan parterna därefter inte åberopa övriga villkor om de rättigheter och förpliktelser som avtalet ger parterna. Bestämmelserna i paragrafen innebär dock ett undantag från detta och betyder att parterna i vissa fall kan åberopa övriga villkor i avtalet under en tid efter avtalets sluttid.

En förutsättning för att ett tidsbegränsat avtal ska fortsätta att tillämpas efter det att avtalstiden har gått ut är enligt *första stycket* att någon av parterna dessförinnan begär förhandlingar om ett nytt sådant avtal. Om parterna inte kommer överens om ett nytt avtal före avtalstidens slut, ska det tidigare avtalet fortsätta att tillämpas, dock längst till de tidpunkter som anges i andra och tredje styckena. Bestämmelsen är tillämplig även om inte någon av parterna ansöker om medling.

Om någon av parterna ansöker om medling inom den föreskrivna tiden (se 4 § andra stycket), ska avtalet enligt *andra stycket* tillämpas till dess att två veckor har gått efter det att medlingen ska anses avslutad. Om domstolen däremot avslår ansökan, ska avtalet tillämpas till dess att två veckor har gått efter dagen för avslagsbeslutet.

Det kan förekomma att domstolen beslutar om medling på grund av en ansökan som görs efter den tid som anges i 4 § andra stycket, se 5 § andra stycket. I så fall blir bestämmelsen inte tillämplig.

Tredje stycket tar sikte på den situationen att någon har begärt förhandlingar om ett nytt avtal enligt första stycket, men ingen av parterna ansöker om medling innan tiden för att ansöka om medling har gått ut. Om begäran om förhandlingar har avvisats, ska ansökan om medling göras inom två veckor efter avvisningen. Om förhandlingar i stället har inletts och någon av parterna har förklarat att ytterligare förhandlingar inte är meningsfulla, ska ansökan göras inom två veckor efter det (4 § andra stycket). Det tidigare avtalet ska i sådana fall tillämpas till dess att den föreskrivna tiden för att ansöka om medling har gått ut.

14 § Bestämmelserna i 13 § tillämpas inte om parterna har avtalat något annat.

Paragrafen innebär att bestämmelserna i 13 § är dispositiva. Det finns en motsvarande bestämmelse i 7 § i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Tystnadsplikt för medlare

15 § Medlaren får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon har fått kännedom om i samband med medling.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om tystnadsplikt för medlare. Den motsvarar 8 § i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Enligt bestämmelsen får medlaren inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon har fått kännedom om under medlingsförandet. Det innebär att medlaren, varken under medlingen eller efter det att uppdraget har slutförts, obehörigen får röja eller utnyttja uppgifter som omfattas av tystnadsplikten. Medlaren får lämna sådana uppgifter, eller på annat sätt utnyttja dessa, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det.

Tystnadsplikten omfattar vad medlaren har fått kännedom om i samband med medlingen. Det gäller alltså vad som har förekommit från det att medlaren fick uppdraget och inkluderar uppgifter som framkommit både vid ett medlingssammanträde och vid andra kontakter med parterna under medlingsuppdragets utförande. Uppgifterna kan t.ex. gälla pris-sättning eller andra affärsförhållanden. Bestämmelsen är inte begränsad till uppgifter som rör parterna i medlingen, även om det typiskt sett ofta är sådana uppgifter som är mest aktuella.

Om en medlare bryter mot den föreskrivna tystnadsplikten, kan straffbestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken om brott mot tystnadsplikt aktualiseras. Brott mot tystnadsplikten kan dessutom föranleda skade-ståndsansvar.

Ersättning till medlare

16 § Medlaren har rätt till skälig ersättning för arbete och utlägg.

Om inte annat har avtalats, ska ersättningen betalas av den part som har ansökt om medlingen eller, om flera parter har ansökt om medlingen, av dessa parter med lika delar.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättningen till medlaren. Den motsvarar 10 § i 1980 års lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Enligt *första stycket* har medlaren rätt till skälig ersättning för arbete och utlägg. Ersättningen för arbete ska vara skälig med hänsyn till arbetets omfattning och art.

Det framgår vidare av *andra stycket* att om parterna kommer överens om hur kostnaderna för medlaren ska fördelas, så gäller det mellan dem. Om någon överenskommelse i den delen inte finns, så är det den part som har begärt medlingen som är skyldig att betala ersättningen till medlaren. Om båda parterna har ansökt om medlingen, ska de betala ersättningen med lika delar.

Det kan förekomma att domstolen har beslutat om medling efter ansökan av en av parterna och i ett nytt ärende beslutat om förlängd tid för pågående medling efter ansökan av den andra parten. Det förefaller då naturligt att den part som ursprungligen ansökte om medling står för den ersättning som är hänförlig till tiden från det att medlingen beslutades till den tid inom vilken medlingen senast skulle vara avslutad enligt domstolens ursprungliga beslut. Den parten har i sådant fall ansökt om den delen av medlingen. Den andra parten, som har ansökt om den del av medlingen som löper därefter, får svara för den del av ersättningen som hänför sig till den tiden.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.
2. Genom lagen upphävs lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrätts-tvister.
3. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för ärenden hos regeringen som har inletts före ikraftträdandet. Den upphävda lagen gäller även för medlingsförfaranden som pågår vid ikraftträdandet.

Enligt *första punkten* ska den nya lagen träda i kraft den 1 juli 2017. Då upphör enligt *andra punkten* 1980 års lag att gälla.

Av *tredje punkten* framgår att bestämmelserna i 1980 års lag fortfarande gäller för sådana ärenden som har inletts hos regeringen före ikraftträdandet men som ännu inte har avgjorts. Pågående ärenden hos regeringen ska alltså inte lämnas över till Patent- och marknadsdomstolen. Det innebär också att bestämmelserna i 1980 års lag gäller för de medlingsförfaranden som inleds genom att regeringen utser en förlikningsman efter ikraftträdandet. Det framgår vidare av tredje punkten att bestämmelserna i 1980 års lag gäller för medlingsförfaranden som pågår vid ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 7.

9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

2 kap. Inskränkningar i upphovsrätten

Framställning och spridning av exemplar inom arkiv och bibliotek

16 § De *statliga och kommunala arkivmyndigheterna, de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna och folkbiblioteken* har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram,

1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,
2. för att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar eller korta avsnitt eller om material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, eller
3. för användning i läsapparater.

Exemplar som framställs på papper med stöd av första stycket 2 får spridas till lånesökande.

Andra arkiv har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram, för bevarandeändamål. Detsamma gäller andra bibliotek som är tillgängliga för allmänheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt till framställning och spridning av exemplar inom arkiv och bibliotek. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I *första stycket* görs en ändring mot bakgrund av att de arkiv och bibliotek som avses i tredje stycket inte längre behöver regeringens tillstånd för exemplarframställning för bevarandeändamål.

Första stycket ändras också på så sätt att de arkiv och bibliotek som enligt hittillsvarande ordning räknas upp i tredje stycket i stället anges i första stycket. De arkiven och biblioteken har rätt till all den exemplarframställning och spridning som regleras i första och andra styckena. Ändringen är redaktionell och innebär inte någon ändring i sak.

I *tredje stycket* föreskrivs att andra arkiv och andra bibliotek som är tillgängliga för allmänheten än de som anges i första stycket har rätt att framställa exemplar, dock inte datorprogram, för bevarandeändamål. Enligt hittillsvarande ordning finns i fjärde stycket bestämmelser om att regeringen i enskilda fall får besluta att sådana andra arkiv och bibliotek ska ha rätt till exemplarframställning enligt paragrafen. Ändringen innebär att sådana arkiv och bibliotek inte längre behöver regeringens tillstånd för att framställa exemplar för bevarandeändamål. Ändringen innebär också att de inte har möjlighet att med stöd av förevarande bestämmelser framställa exemplar för något av de andra ändamål som anges i första stycket.

Bestämmelserna anpassas vidare till Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationsområdet. Det är endast sådana arkiv och biblioteksinrättningar som avses i direktivet som enligt bestämmelserna omfattas av rätten till exemplarframställning. Av artikel 5.2.c följer att medlemsstaterna får föreskriva inskränkningar i upphovsmännens ensamrätt för särskilda fall av mångfaldigande av bibliotek som är tillgängliga för allmänheten eller av arkiv (se också skäl 40 i direktivet).

Framställning av exemplar m.m. till personer med *funktionsnedsättning*

17 § Var och en får på annat sätt än genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt av offentliggjorda alster av bildkonst, som personer med *funktionsnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken. Exemplaren får också spridas till dessa personer.

Bibliotek och *sådana* organisationer som *arbetar för delaktighet för personer med funktionsnedsättning* får även

1. överföra exemplar av de verk som avses i första stycket till personer med *funktionsnedsättning* som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken,

2. genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med *funktionsnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra ljudupptagningarna till dessa personer, och

3. framställa sådana exemplar av verk som sänds ut i ljudradio eller television och av filmverk som *personer som är döva eller har en hörselnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra exemplar av verken till dessa personer.

Framställning av exemplar, spridning av exemplar och överföring till allmänheten av exemplar med stöd av denna paragraf får inte ske i förvärvssyfte. Exemplaren får inte heller användas för andra ändamål än som avses i paragrafen.

När bibliotek och organisationer sprider exemplar eller överför exemplar av verk till personer med *funktionsnedsättning* på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket, har upphovsmannen rätt till ersättning. Det samma gäller om någon med stöd av första stycket andra meningen överlåter fler än några få exemplar till personer med *funktionsnedsättning*.

I paragrafen finns bestämmelser om framställning, spridning och överföring av exemplar till förmån för personer med funktionsnedsättning. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Andra stycket ändras så att bibliotek och organisationer inte längre behöver regeringens tillstånd för att vidta sådana förfoganden till förmån för personer med funktionsnedsättning som anges i det stycket.

Bestämmelsen i andra stycket ändras också så att de organisationer som omfattas av aktuell möjlighet att förfoga över verk avgränsas till sådana organisationer som arbetar för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga i samhället. Det krävs således att organisationen i vart fall till någon del arbetar för dessa personers delaktighet.

I övrigt ändras paragrafen endast redaktionellt.

Offentliga framföranden

21 § Var och en får, med undantag för filmverk och sceniska verk, framföra offentliggjorda verk offentligt

1. vid tillfällen där framförandet av sådana verk inte är det huvudsakliga, tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte samt

2. vid undervisning eller gudstjänst.

Riksdagen samt statliga och kommunala myndigheter får i fall som avses i första stycket 1 även framföra offentliggjorda filmverk och sceniska verk. Verken får framföras endast genom en uppkoppling till ett externt nätverk som tillhandahålls i syfte att tillgodose ett allmänt informationsintresse och, beträffande arkiv och bibliotek som avses i 16 § *första* stycket, genom ett tekniskt hjälpmedel avsett för enstaka besökare i syfte att tillgängliggöra verk som ingår i de egna samlingarna. Framförandet får ske endast i riksdagens eller myndigheternas egna lokaler.

Första stycket 2 ger inte rätt att i förvärvssyfte framföra sammanställningar vid undervisning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om inskränkningar i ensamrätten att framföra verk offentligt. Frågan behandlas i avsnitt 6.2.

Enligt *andra stycket* har de statliga och kommunala arkivmyndigheterna, de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna och folkbiblioteken en särskild möjlighet att framföra vissa verk på visst sätt. Vilka arkiv och bibliotek som har den möjligheten framgår genom en hänvisning till 16 §. Ändringen är en följd av att uppräknningen av dessa arkiv och bibliotek i 16 § förs över från tredje stycket till första stycket i den paragrafen.

3 a kap. Avtalslicenser

Avtalslicens för arkiv och bibliotek

42 d § Arkiv och bibliotek får framställa exemplar av verk som ingår i de egna samlingarna och tillgängliggöra offentliggjorda sådana verk för allmänheten, om avtalslicens gäller enligt 42 a §.

Första stycket gäller inte, om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen eller tillgängliggörandet, eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avtalslicens för arkiv och bibliotek. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Enligt hittillsvarande ordning får avtalslicenser av det slag som avses i paragrafen ingås dels av vissa arkiv och bibliotek som drivs av det allmänna (16 § tredje stycket), dels av arkiv och bibliotek som har fått tillstånd av regeringen (16 § fjärde stycket). Paragrafen ändras mot bakgrund av att det inte längre finns något krav på tillstånd från regeringen.

Första stycket ändras på så sätt att alla arkiv och bibliotek får möjlighet att ingå sådana avtal med avtalslicensverkan som avses i paragrafen. Fler arkiv och bibliotek än tidigare omfattas därmed av avtalslicensbestämmelsen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.
2. Tillstånd som har beslutats med stöd av 16 och 17 §§ i den äldre lydelsen gäller fortfarande.

Enligt *första punkten* träder de nya bestämmelserna i kraft den 1 juli 2017.

Av *andra punkten* framgår att regeringens beslut om tillstånd enligt 16 § fjärde stycket och 17 § andra stycket gäller även efter ikraftträdandet. Om t.ex. ett bibliotek har fått regeringens tillstånd att framställa exemplar för att komplettera verk enligt hittillsvarande 16 § fjärde stycket, så har biblioteket även efter ikraftträdandet den rätt till exemplarframställning som tillståndet ger.

Ansökningar om tillstånd enligt hittillsvarande lydelse av 16 § fjärde stycket avseende framställning för bevarandeändamål och 17 § andra stycket, som har kommit in till regeringen före ikraftträdandet, föranleder inte några ytterligare åtgärder från regeringens sida efter ikraftträdandet, eftersom kravet på tillstånd från regeringen i de avseendena tas bort.

Övervägandena finns i avsnitt 7.

9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar

1 kap. Inledande bestämmelser

4 § Patent- och marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt det som föreskrivs i

1. lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar, patentlagen (1967:837), lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar, lagen (1978:152) om svensk domstols behörighet i vissa mål på patenträttens område m.m. och växtförädlarrättslagen (1997:306),

2. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, mönsterskyddslagen (1970:485), firmalagen (1974:156), lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter, varumärkeslagen (2010:1877) och lagen (2017:000) om medling i vissa upphovsrättstvister,

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar, konkurrensskadelagen (2016:964) och lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, och

4. annan lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens verksamhetsområde. Frågan behandlas i avsnitt 5.

Vilka mål och ärenden som ska handläggas i Patent- och marknadsdomstolen framgår av bestämmelser i olika författningar. Uppräkningen i *andra punkten* består av immaterialrättsliga författningar där det inte gäller några särskilda regler om sammansättningen i Patent- och marknadsdomstolen. Uppräkningen kompletteras med lagen om medling i vissa upphovsrättstvister, enligt vilken ansökan om medling eller förlängd tid för pågående medling ska göras hos Patent- och marknadsdomstolen (se 4 § i den lagen).

I övrigt ändras paragrafen endast redaktionellt.

Sammanfattning av betänkandet Tillstånd och medling (SOU 2013:4) i nu aktuella delar

Bilaga 1

Uppdraget

Uppdraget handlar om civilrättsliga förvaltningsärenden inom två ganska olika rättsområden: upphovsrätt och associationsrätt. Den gemensamma nämnaren är att ärendena i dag avgörs av regeringen. En utgångspunkt för uppdraget är att ärendena ska flyttas över från regeringen till domstol eller förvaltningsmyndighet eftersom de inte kräver politiska ställningstaganden. De frågor som utredningen har fått i uppdrag att analysera och ta ställning till kan – något förenklat – sammanfattas på följande sätt.

- 1) Kan vissa krav på tillstånd från regeringen på upphovsrättsområdet helt eller delvis avskaffas? Om det i något eller några fall fortfarande finns behov av tillstånd ska ärendena flyttas över från regeringen till en eller flera myndigheter. Vilken eller vilka domstolar eller förvaltningsmyndigheter ska i så fall handlägga ärendena i stället för regeringen?
- 2) Vissa beslut om medling på upphovsrättsområdet ska enligt direktiven också flyttas över från regeringen till domstol eller förvaltningsmyndighet. Vilken domstol eller förvaltningsmyndighet ska ta över ärendena från regeringen? Behövs det andra ändringar i lagstiftningen om medling i syfte att anpassa den till de behov som finns?
- 3) Överprövningen av Bolagsverkets beslut i vissa associationsrättsliga dispensärenden ska flyttas från regeringen till allmän förvaltningsdomstol. Men vilka bör de materiella kriterierna för dispens vara?

I uppdraget ingår också att överväga om det finns anledning att precisera förutsättningarna för tillstånd och för medling samt om det i vissa fall behövs ytterligare kontrollmöjligheter. Flera följd- och detaljfrågor pekas också ut i direktiven.

Förslagen i korthet

Utredningens förslag är sammanfattningsvis följande.

Förfoganden till förmån för personer med funktionsnedsättning

Tillståndskravet avskaffas och ersätts med en anmälningsskyldighet

I dag krävs tillstånd från regeringen för att bibliotek och organisationer ska få förfoga över skyddade verk till förmån för personer med

funktionshinder på de sätt som anges i 17 § andra stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL).

Utredningen föreslår att tillståndskravet avskaffas och ersätts med en anmälningsskyldighet. Anmälningsskyldigheten ska omfatta samma situationer som det nuvarande tillståndskravet. Patent- och registreringsverket ska föra register över anmälningarna. Uppgifterna i registret ska användas för att fördela det kulturpolitiska stöd som staten anslår till författare och översättare för att deras verk används med stöd av bestämmelsen (s.k. talboksersättning).

Kraven i 3 § upphovsrättsförordningen sanktioneras

Den som med stöd av 17 § andra stycket URL förfogar över skyddade verk till förmån för personer med funktionsnedsättning ska i vissa fall underätta upphovsmannen, förse exemplaren med bibliografisk information och upprätta ett register. Bestämmelser om detta finns i 3 § första stycket upphovsrättsförordningen (1993:1212). Kraven är för närvarande inte sanktionerade.

Utredningen föreslår att kraven sanktioneras för att förbättra upphovsmännens möjligheter till information och kontroll. Det sker genom att föreskrifterna tas in i URL och görs till förutsättningar för att inskränkningen ska vara tillämplig. Den som inte följer kraven riskerar därmed att göra intrång i uphovsmannens ensamrättigheter.

Enligt förslaget ska ett undantag införas. Kraven ska i första hand gälla de förfoganden som har störst betydelse för uphovsmännen, exempelvis om någon läser in talböcker eller gör dem tillgängliga på internet. I andra fall, där risken för missbruk är mindre, föreslår utredningen att man lättar på de nuvarande reglerna och befriar biblioteken och organisationerna från skyldigheten att följa kraven.

Utredningen föreslår också att kravet på underrättelse i 3 § andra stycket upphovsrättsförordningen sanktioneras. Kravet gäller vissa förfoganden – exempelvis köp av talböcker – som innebär att personer med funktionsnedsättning får behålla ett exemplar av verket.

Underrättelseskyldigheten förtydligas

Enligt 3 § upphovsrättsförordningen ska uphovsmannen underrättas om det kan ske utan besvär. Det uttrycket är oklart. Utredningen föreslår att det förtydligas i vilka situationer uphovsmannen ska underrättas.

Ett alternativ: tillståndskravet finns kvar

Om man i det fortsatta lagstiftningsarbetet gör bedömningen att det även i fortsättningen ska finnas krav på tillstånd enligt 17 § andra stycket URL lägger utredningen fram ett alternativ. Alternativet innebär att ansökningarna prövas enligt samma kriterier som i dag och att ärendena flyttas över från regeringen till Patent- och registreringsverket.

Inskränkningen begränsas för vissa arkiv och bibliotek

Inskränkningen i 16 § URL ger statliga och kommunala arkivmyndigheter, vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt folkbibliotek rätt att framställa exemplar av verk för vissa ändamål, nämligen (1) bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål, (2) för att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar eller korta avsnitt eller om material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, eller (3) för användning i läsapparater. Andra arkiv och bibliotek får med regeringens tillstånd framställa exemplar för samma ändamål.

Utredningen föreslår att inskränkningen till förmån för andra arkiv och bibliotek än de som anges i 16 § tredje stycket URL – dvs. främst arkiv och bibliotek som inte drivs av det allmänna – begränsas till att avse exemplarframställning för bevarandeändamål.

Tillståndskravet avskaffas

Enligt nuvarande regler krävs, som nämnts, tillstånd från regeringen för att andra arkiv och bibliotek än de som anges i 16 § tredje stycket URL ska få framställa exemplar med stöd av inskränkningen för bl.a. bevarandeändamål. Utredningen föreslår att tillståndskravet avskaffas. Det ska därmed inte längre krävas tillstånd för att andra arkiv och bibliotek – exempelvis inom föreningsliv och folkrörelse – ska få framställa kopior för bevarandeändamål.

Det förtydligas att förfogandena inte får ske i förvärvssyfte

Utredningen föreslår att det förtydligas att framställning och spridning av exemplar med stöd av 16 § URL inte får ske i förvärvssyfte. På så sätt blir det klarare vilka krav som redan gäller på grund av unionsrätten.

Avtalslicensbestämmelsen i 42 d § URL utvidgas

Kretsen av de arkiv och bibliotek som får ingå avtal med avtalslicensverkan enligt 42 d § URL bestäms i dag genom en hänvisning bl.a. till dem som har fått tillstånd enligt 16 § fjärde stycket URL. Eftersom utredningen föreslår att tillståndskravet avskaffas måste följdändringar göras i bestämmelsen. Utredningen föreslår att alla arkiv och bibliotek får möjlighet att ingå avtal med avtalslicensverkan enligt 42 d § URL.

Medling i upphovsrättstvister

Medlingslagen arbetas om språkligt och redaktionellt

Lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister, förkortad medlingslagen, har ändrats vid flera tillfällen sedan den trädde i kraft. Någon helhetsöversyn av lagen har dock aldrig gjorts. Utredningen föreslår att lagen arbetas om språkligt och redaktionellt så att den anpassas till de krav på bl.a. språk och struktur som gäller i dag.

Ärendena flyttas från regeringen till Stockholms tingsrätt

I dag handläggs ärenden om medling och om utseende av förlikningsman av regeringen. Utredningen föreslår att ärendena flyttas över till allmän domstol och att de koncentreras till Stockholms tingsrätt. Vid handläggningen ska lagen (1996:242) om domstolsärenden, förkortad ärendelagen, vara tillämplig.

Det förtydligas vem som ska utses till medlare

Det saknas för närvarande uttryckliga regler om valet av förlikningsman. I stället avgör regeringen för varje särskilt fall vilka kvalifikationer som förlikningsmannen bör ha. Utredningen föreslår att det förtydligas vem som ska utses till medlare. Endast den som är opartisk, oberoende och i övrigt lämplig för uppdraget ska få utses till medlare.

Prolongering och medlingstidens längd

Utredningen föreslår att reglerna om när avtal fortsätter att gälla efter det att avtalstiden har gått ut (s.k. prolongering) ska finnas kvar. Parternas intresse av att gamla avtal inte fortsätter att gälla under alltför lång tid tillgodoses genom att det tas in bestämmelser om medlingsförfarandets längd i lagen. Rätten ska ange en tidsfrist inom vilken medlingen ska vara slutförd. Tidsfristen kan förlängas av rätten om det finns särskilda skäl.

Det förtydligas när medlingen ska anses avslutad

Medlingslagens regler om när medlingen ska anses avslutad är i dag spridda över flera paragrafer med olika innehåll. Utredningen föreslår att reglerna förtydligas. Medlingen ska anses avslutad (1) om parterna kommer överens om ett avtal, (2) de tidsfrister som rätten bestämt för medlingen har löpt ut, eller (3) medlaren beslutar att medlingen ska avbrytas.

[...]

Ikraftträdande m.m.

Utredningen föreslår att de nya bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 2014. Övergångsbestämmelserna har utformats på olika sätt eftersom förslagen gäller olika rättsområden.

Förslagen till ändringar i URL

De nya bestämmelserna ska tillämpas även på verk och prestationer som har kommit till före ikraftträdandet. Äldre bestämmelser ska fortfarande tillämpas i fråga om åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet. Det innebär bl.a. att den som redan har fått tillstånd får fortsätta att föfoga över skyddade verk och prestationer i enlighet med tillståndet och de bestämmelser som gällde när tillståndet beviljades. De tillståndsansökningar som har kommit in till regeringen före ikraftträdandet ska handläggas enligt äldre bestämmelser.

Äldre bestämmelser ska gälla om en påkallandeskrift har kommit in till regeringen före ikraftträdandet. Det innebär att de ärenden som redan handläggs hos regeringen inte ska flyttas över till Stockholms tingsrätt.

Betänkandets lagförslag i nu aktuella delar

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till konstnärliga och litterära verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

dels att 16, 17 och 42 d §§ samt rubriken närmast före 17 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 17 a och 17 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §¹

De arkiv och bibliotek som avses i *tredje och fjärde styckena* har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram,

1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,
2. för att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar eller korta avsnitt eller om material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, eller
3. för användning i läsapparater.

Exemplar som framställs på papper med stöd av första stycket 2 får spridas till lånesökande. Bestämmelser om avtalslicens för spridning av exemplar till allmänheten i andra fall och för överföring av verk till allmänheten finns i 42 d §.

Rätt till exemplarframställning och spridning enligt denna paragraf har

1. *de* statliga och kommunala arkivmyndigheterna,
2. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna, och
3. folkbiblioteken.

Regeringen får i enskilda fall besluta att vissa andra arkiv och bibliotek än de som anges i tredje stycket ska ha rätt till exemplar-

De arkiv och bibliotek som avses i *tredje stycket* har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram,

1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,
2. för att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar eller korta avsnitt eller om material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, eller
3. för användning i läsapparater.

Rätt till exemplarframställning och spridning enligt denna paragraf har

1. statliga och kommunala arkivmyndigheter,
2. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna, och
3. folkbiblioteken.

Andra arkiv och bibliotek än de som anges i tredje stycket *får framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram, för bevarande-*

¹ Senaste lydelse 2008:1416.

Framställning och spridning av exemplar med stöd av denna paragraf får inte ske i förvärvssyfte.

Framställning av exemplar m.m. till personer med funktionshinder

Framställning av exemplar m.m. till personer med funktionsnedsättning

17 §²

Var och en får på annat sätt än genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt av offentliggjorda alster av bildkonst, som personer med *funktionshinder* behöver för att kunna ta del av verken. Exemplaren får också spridas till dessa personer.

De bibliotek och organisationer som regeringen beslutar i enskilda fall får även

1. överföra exemplar av de verk som avses i första stycket till personer med *funktionshinder* som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken,

2. genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med *funktionshinder* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra ljudupptagningarna till dessa personer, och

3. framställa sådana exemplar av verk som sänds ut i ljudradio eller television och av filmverk som döva eller hörselskadade behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra exemplar av verken till dessa personer.

Framställning av exemplar, spridning av exemplar och överföring till allmänheten av exemplar med stöd av denna paragraf får inte ske i förvärvssyfte. Exemplaren får inte heller användas för andra ändamål än som avses i paragrafen.

Var och en får på annat sätt än genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt av offentliggjorda alster av bildkonst, som personer med *funktionsnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken. Exemplaren får också spridas till dessa personer.

Bibliotek och organisationer vars anmälan enligt 17 a § har registrerats och som vidtagit de åtgärder som framgår av 17 b § får även

1. överföra exemplar av de verk som avses i första stycket till personer med *funktionsnedsättning* som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken,

2. genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med *funktionsnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra ljudupptagningarna till dessa personer, och

² Senaste lydelse 2005:359.

När bibliotek och organisationer sprider exemplar eller överför exemplar av verk till personer med *funktionshinder* på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket, har upphovsmannen rätt till ersättning. Detsamma gäller om någon med stöd av första stycket andra meningen överlåter fler än några få exemplar till personer med *funktionshinder*.

När bibliotek och organisationer sprider exemplar eller överför exemplar av verk till personer med *funktionsnedsättning* på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket, har upphovsmannen rätt till ersättning. Detsamma gäller om någon med stöd av första stycket andra meningen överlåter fler än några få exemplar till personer med *funktionsnedsättning*.

17 a §

Bibliotek och organisationer som framställer, sprider eller överför exemplar av verk enligt 17 § andra stycket ska anmäla detta till Patent- och registreringsverket.

Patent- och registreringsverket ska föra ett register över anmälningarna enligt första stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för anmälningar till registret.

17 b §

När bibliotek och organisationer framställer eller överför exemplar av verk enligt 17 § andra stycket ska

1. upphovsmannen underrättas, om inte särskilda skäl talar emot det,

2. exemplaren förses med uppgift om verkets titel, om framställningsåret och om vem som är framställare samt med de uppgifter som krävs enligt 11 §, och

3. framställaren upprätta ett register över de exemplar som framställs.

Om ett bibliotek eller en organisation sprider eller överför exemplar till personer med funktionsnedsättning på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket ska upphovsmannen, om inte synnerliga skäl talar emot det, under-

rättas även om det.

Första stycket gäller inte den framställning eller överföring som är ett led i att en person med funktionsnedsättning får ta del av verk från Myndigheten för tillgängliga medier.

42 d §³

De arkiv och bibliotek som avses i 16 § tredje och fjärde styckena har, om avtalslicens gäller enligt 42 a §, rätt

Arkiv och bibliotek har, om avtalslicens gäller enligt 42 a §, rätt

1. att överföra verk, dock inte datorprogram, till lånesökande såvitt gäller enskilda artiklar, korta avsnitt eller material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, och

1. att överföra verk, dock inte datorprogram, till lånesökande såvitt gäller enskilda artiklar, korta avsnitt eller material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, och

2. att sprida exemplar som framställts med stöd av 16 § första stycket 2 till lånesökande i andra fall än de som avses i 16 § andra stycket.

2. att sprida exemplar som framställts med stöd av 16 § första stycket 2 till lånesökande i andra fall än de som avses i 16 § andra stycket.

Första stycket gäller inte, om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen eller tillgängliggörandet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

2. De nya bestämmelserna ska tillämpas även på verk och prestationer som har kommit till före ikraftträdandet.

3. Äldre bestämmelser ska fortfarande tillämpas i fråga om åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet.

4. Äldre bestämmelser gäller om en ansökan om tillstånd har kommit in till regeringen före ikraftträdandet.

³ Senaste lydelse 2005:359.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister

Härigenom föreskrivs att lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister ska ha följande lydelse.

Lagens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om medling i vissa upphovsrättstvister.

Lagens tillämpningsområde

Tvister om avtal som är en förutsättning för avtalslicens

2 § Lagen tillämpas på tvister om ingående av avtal som är en förutsättning för avtalslicens enligt 42 b, 42 c, 42 d eller 42 g § eller, när det gäller vidareändning genom kabel, 42 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Tvister om avtal som gäller rättigheter för utövande konstnärer, producenter, fotografer, m.m.

3 § Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister som kan uppkomma dels till följd av hänvisningarna till 42 b–42 d, 42 f och 42 g §§ i 45, 46, 48, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dels när avtal om exemplarframställning ska ingås med svenska radio- eller televisionsföretag eller avtal om vidareändning genom kabel ska ingås med radio- eller televisionsföretag som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Avtalsfrihet

4 § Bestämmelserna i denna lag tillämpas inte om parterna har kommit överens om att medling inte ska äga rum.

I 18 och 20 §§ finns bestämmelser om att avtalsvillkor i vissa fall gäller framför bestämmelserna i denna lag.

Förutsättningar för medling

5 § Om en förhandling i fråga om avtal som avses i 2 eller 3 § inte leder till något resultat, får vardera parten ansöka om medling.

6 § Även den som kan vara part i avtal som avses i 2 eller 3 § får ansöka om medling, om hans eller hennes begäran om förhandlingar i fråga om ett sådant avtal avvisas.

7 § En ansökan om medling enligt 2 eller 3 § ska göras hos Stockholms tingsrätt.

8 § En ansökan om medling ska ha kommit in till tingsrätten inom två veckor från den dag då någon av parterna förklarade att ytterligare förhandlingar inte är meningsfulla eller en begäran om förhandlingar

avvisades. Om ett sådant besked lämnas skriftligen, räknas tiden från det att mottagaren fick del av beskedet. Bilaga 2

Vem som får utses till medlare

9 § Rätten ska utse en medlare när den beslutar om medling.

10 § Innan rätten utser en medlare ska parterna ha fått tillfälle att yttra sig.

11 § Den som utses till medlare ska vara opartisk, oberoende och i övrigt lämplig för uppdraget.

Vid bedömningen av om en person är lämplig för uppdraget ska parternas uppfattning särskilt beaktas.

Medlingsförfarandet

12 § Rätten ska, när den beslutar om medling, ange inom vilken tid medlingen senast ska vara slutförd. Rätten får, efter ansökan från någon av parterna, förlänga tidsfristen om det finns särskilda skäl för det.

13 § Medlaren ska utföra uppdraget opartiskt, ändamålsenligt och snabbt.

14 § Medlaren beslutar om förfarandet.
Medlaren får, efter samråd med parterna, anlita biträde.

15 § Medlingen ska anses avslutad, när

1. parterna kommer överens om ett avtal,
2. de tidsfrister som anges i 12 § har löpt ut, eller
3. medlaren beslutar att medlingen ska avbrytas.

Vid tvist om vidareändring genom kabel ska ett av medlaren framlagt förslag till lösning anses antaget, om ingen av parterna gör någon invändning mot det inom tre månader från den dag då parten fick del av förslaget.

Om medlingen avslutas utan att parterna kommer överens om ett avtal kan medlaren föreslå att tvisten ska avgöras genom skiljeförfarande. Medlaren kan också medverka vid utseende av skiljemän.

När avtal fortsätter att gälla efter det att avtalstiden har gått ut

16 § Om en part före avtalstidens slut begär förhandlingar om ett nytt avtal ska avtalet gälla även efter det att avtalstiden har gått ut, dock längst under den tid som anges i 17 §.

17 § På områden som förut är reglerade genom avtal ska, om en part ansöker om medling, avtalet tillämpas under två veckor från det att medlingen avslutats utan att parterna kommit överens om ett avtal.

Om medling inte begärs ska avtalet tillämpas till dess den tid som anges i 8 § har gått ut.

18 § Bestämmelserna i 16 och 17 §§ tillämpas inte om parterna har kommit överens om något annat.

Tystnadsplikt

19 § En medlare och ett biträde till medlaren får inte obehörigen röja eller använda vad han eller hon har fått kännedom om i samband med medlingen.

Ersättning till medlare

20 § Medlaren och ett biträde till medlaren har rätt till skälig ersättning för arbete och kostnader. Om inte annat har avtalats, ska ersättningen betalas av den part som har begärt medlingen eller, om flera parter har begärt den, av dessa parter med lika delar.

Förfarandefrågor

21 § Ärenden enligt denna lag handläggs enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.
 2. Äldre bestämmelser gäller om en påkallandeskrift har kommit in till regeringen före ikrafträdandet.

Utredningen har föreslagit att tillståndskravet i 17 § andra stycket URL avskaffas. Om man i det fortsatta lagstiftningsarbetet gör bedömningen att kravet på tillstånd enligt 17 § andra stycket URL bör finnas kvar lägger utredningen i den delen i stället fram följande alternativ.

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §⁴

Var och en får på annat sätt än genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt av offentliggjorda alster av bildkonst, som personer med *funktionshinder* behöver för att kunna ta del av verken. Exemplaren får också spridas till dessa personer.

De bibliotek och organisationer som *regeringen* beslutar i enskilda fall får även

1. överföra exemplar av de verk som avses i första stycket till personer med *funktionshinder* som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken,

2. genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med *funktionshinder* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra ljudupptagningarna till dessa personer, och

3. framställa sådana exemplar av verk som sänds ut i ljudradio eller

Var och en får på annat sätt än genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära och musikaliska verk samt av offentliggjorda alster av bildkonst, som personer med *funktionsnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken. Exemplaren får också spridas till dessa personer.

De bibliotek och organisationer som *Patent- och registreringsverket* beslutar i enskilda fall får även

1. överföra exemplar av de verk som avses i första stycket till personer med *funktionsnedsättning* som behöver exemplaren för att kunna ta del av verken,

2. genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med *funktionsnedsättning* behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra ljudupptagningarna till dessa personer, och

3. framställa sådana exemplar av verk som sänds ut i ljudradio eller

⁴ Senaste lydelse 2005:359

television och av filmverk som döva eller hörselskadade behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra exemplar av verken till dessa personer.

Framställning av exemplar, spridning av exemplar och överföring till allmänheten av exemplar med stöd av denna paragraf får inte ske i förvärvssyfte. Exemplaren får inte heller användas för andra ändamål än som avses i paragrafen.

När bibliotek och organisationer sprider exemplar eller överför exemplar av verk till personer med *funktionshinder* på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket, har upphovsmannen rätt till ersättning. Detsamma gäller om någon med stöd av första stycket andra meningen överlåter fler än några få exemplar till personer med *funktionshinder*.

television och av filmverk som döva eller hörselskadade behöver för att kunna ta del av verken, samt sprida och överföra exemplar av verken till dessa personer.

När bibliotek och organisationer sprider exemplar eller överför exemplar av verk till personer med *funktionsnedsättning* på ett sådant sätt att dessa personer får behålla ett exemplar av verket, har upphovsmannen rätt till ersättning. Detsamma gäller om någon med stöd av första stycket andra meningen överlåter fler än några få exemplar till personer med *funktionsnedsättning*.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för ansökningar enligt andra stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.
 2. Äldre bestämmelser gäller om en ansökan om tillstånd har kommit in till regeringen före ikraftträdandet.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Härnösand, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Revisorsnämnden, Datainspektionen, Kommerskollegium, Handisam, Finansinspektionen, Kronofogdemyndigheten, Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Stockholms universitet, Kungl. biblioteket, Patent- och registreringsverket, Bolagsverket, Regelrådet, Statens kulturråd, Riksarkivet, Myndigheten för tillgängliga medier, Diskrimineringsombudsmannen, Administration av litterära rättigheter i Sverige, FAR, Finansbolagens Förening, Föreningen Bonus Presskopia (numera Bonus Copyright Access), Föreningen Copyswede, Företagarna, Handikappförbunden, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövers Samarbetsnämnd, Sparbankernas Riksförbund, Svensk Biblioteks-förening, Svensk Försäkring, Svenska Bankföreningen, Svenska Föreningen för Immaterialrätt, Svenska Förläggareföreningen, Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Författarförbund, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Läromedelsförfattares förbund, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB.

Riksantikvarieämbetet, Bibliotekstjänst Sverige AB, Coompanion – Kooperativ utveckling i Sverige, Lantbrukarnas Riksförbund, Lika Unika – Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Medieföretagen, Näringslivets Regelnämnd, Nätverket Unga för tillgänglighet, Svenska Föreningen för Upphovsrätt, Svenskt Näringsliv och Sveriges Tidskrifter har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått från att göra det.

Yttranden har dessutom avgetts av Användargruppen, Com hem och Föreningen Svenska Läromedel.